

LEVÉLTÁR

A RIMASZOMBATI
EGYESÜLT PROTESTANS FŐGYMNASIUM

XXXIV-dik

ÉRTESITŐJE

az 1886/7-iki tanévről.

KÖZLI:

BAKSAY ISTVÁN,

e. i. igazgató.

RIMASZOMBAT.

NYOMATOTT RÁBELY MIKLÓS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1887.

A RIMASZOMBATI
EGYESÜLT PROTESTANS FŐGYMNASIUM

XXXIV-dik

ÉRTESITŐJE

az 1886/7-iki tanévről.

~~~~~
KÖZLI:

BAKSAY ISTVÁN,

e. i. igazgató.

RIMASZOMBAT.

NYOMATOTT RÁBELY MIKLÓS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1887.

I.

Alkotmányunk 1848-iki reformjáról.

(Felolvastatott a főgymnásiumi „Tompá-kör” márcz. 15-iki ünnepi ülésén.)

Ezer éves történelmünkön veres fonalként vonul végig az alkotmányos szabadság eszméje. Ez jellemzi törvényeink s állami intézményeinket, ez lelkesíté tette legjelesebbjeinket, ez volt mindenkor nemzeti létünk legföltettebb kincse. Alapelve, hogy a fejedelem nem uralkodhatik korlátlan hatalommal, benne van már a vérszerződésben, melyet őseink e honba magokkal hoztak. A királyság megalapításával pedig még inkább biztosított a nemzet befolyása a kormányzás és törvényhozásra.

Alkotmányos szabadságunk tehát régibb a beköltözésnél s nemzetünkre nézve mindig azonos volt a léttel, az önfentartással. Mint esupa idegen népek közé telepedett nemzet, igen természetes, hogy gyakran volt kénytelen annak megtartásáért fegyverrel küzdeni. Valóban, ki tudná megmondani, mennyi magyar vér ömlött ki és hány honáért dobogó szív szakadt meg e küzdelemben?! Méltán zengi Vörösmarty nemzeti dalunkká lett Szózatában:

„Szabadság, itten hordozák
Véres zászlóidat,
S elhullanak legjobbjaid
A hosszú harez alatt.”

E harez alkotmányos szabadságunkért szinte állandóvá és rendszeressé lett a mohácsi vész után. Azon körülményből ugyanis, hogy az ekkor trónra emelt Habsburg-dynastia a szomszéd osztrák tartományoknak örökös és korlátlan ura volt, származott hazánkra nézve azon veszélyes törekvés, hogy szintén ama tartományok módjára kormányoztassék. E törekvés alkotmányunkat alapjában támadá meg s mivel ez minden ünnepélyes ígéret, szerződés és törvény ellenére folyvást meg volt, ez által keletkezett az a háromszáz éves küzdelem, mely történelmi összefüggésében 1848-hoz vezetett s

befejezést, legalább a jelenre nézve, csak 1867-ben nyert. S hogy nemzetünk e hosszú küzdelemben meg tudta tartani alkotmányos szabadságát, legfényesebb bizonyága erős természeti szívósságának és hatalmas szellemi erejének!

Van e küzdelemben is egy időszak, midőn mindkét fél kimerülve, kibékült s megnyugodott. A szatmári béke után a nemzet őszintén fogadta el a *pragmatica sancti*ót s külön kormányt nyert a helytartótanácsban. De lassanként ez is egyre nagyobb függésbe jutott a bécsi kormánytól, mely abszolutistieus törekvéséről végkép nem mondott le. II. József központosító tervei pedig ismét teljesen figyelmen kívül hagyták a magyar alkotmányt. Ez új veszélyre a nemzet is újra a küzdelem terére lépett s a császár halálos ágyán visszavoná sérelmes rendeleteit. II. Lipót aztán visszaállítván az alkotmányt, az 1790/91-iki országgyűlés még világosabban és határozottabban kimondá a nemzet önállóságát, mint minden előbbi törvényünk. De — *fájdalom — ez ekkor sem valósult meg.

I. Ferencz, a már nagy hullámokat verő francia forradalom szabad eszméi által veszélyeztetve híven uralmát, ismét az abszolutismus útjára lépett. Eleintén a francia háborúk költségeinek megszavazása végett több országgyűlést tartott ugyan, de később a titkos rendőrség és könyvbírálatot (*censura*) behozván, a szabad szellemet teljesen elnyomni törekedett. E mellett a hosszas háborúk következtében az ország anyagilag nagy romlásra jutott.

De a haladás vágya erősebben nyilvánult s azt elnyomni többé nem lehetett. Az új lendületet nyerő irodalom új életre kelté a nemzetet. Csokonay, Virág, Kazinczy, a két Kisfaludy, Berzsenyi, Kölcsey műveinek hatása egyre nagyobb és mélyebb lőn. A kormány újabb önkényes intézkedései pedig ismét felhívták a nemzetet alkotmányos jogai védelmére s azok újabb biztosítására. Így jött össze 1825-ben az országgyűlés, mely akkor már 13 év óta nem volt együtt. Ez az alkotmányt újra helyreállítá, de örök emléküvé gr. Széchenyi István, a legnagyobb magyar, első fellépése által lett.

A magy. tud. akadémia megalapítása s ettől fogva kifejtett működése által Széchenyi megindítá azon reformmozgalmat, mely mint békés forradalom kivívta alkotmányunk reformját. „Hitel“ „Világ“ és „Stádium“ című műveiben kimutatván hazánk anyagi és szellemi hátramaradottságát s a reformok szükségét, lelkes agitációt kezdett az ujkori szabad eszmék alapján való átalakulás keresztülvitelére. Programja abban állt, hogy fejleszteni kell a magyar nemzetiséget, de a többi nemzetiségek megsértése nélkül; emelni

kell az anyagi jólétet s szellemi műveltséget, lassanként elő kell készíteni a közös teherviselést és jogegyenlőséget s ez által fokozatosan kiterjeszteni az alkotmányos jogokat a nem-nemes osztályra is. Célja az volt, hogy a hazát előbb anyagilag virágzóvá s csak azután kell szabaddá tenni. Ez uton hitte ő, hogy a nemzet jövője biztosítható. És e hite oly erős volt, hogy bátran kimondá: „Magyarország nem volt, hanem lesz!“

A reform ideje valóban elérkezett. Alkotmányunk az ujkori szabad eszmékkel szemben, melyek a nagy francia forradalom óta a művelt világ közkincsévé váltak s már ekkor hazánk jelesebbjeinek keblét is megtörték, még mindig középkori alkotmány volt. Csupán a kiváltságos nemesi osztály osztozott a jogokban, míg a terheket a nem-nemesi osztály viselé. A kiválóbb honfiak, már belátták, hogy alkotmányunk ezen „nyolczszázados igazságtalansága,“ mint ezt Deák F. egyik beszédében nevezé, a megváltozott viszonyok közt többé fenn nem tartható, hanem okvetetlen szükséges demokratikus átalakítása, hogy a nemzet összes lakossága a jogegyenlőség s közösteher viselés alapján tömör egésszé olvadjon össze. Ily szellemű iudítványt Felsőbükki Nagy Pál már az 1807-iki országgyűlésen tett ugyan, de ez még akkor általános megbotránkozást keltett a nemességben.

Ezen eszméket irá most zászlójára a reformmozgalom, mely egyre erélyesebb küzdelemmé vált a bécsi kormány ellen és hat országgyűlésen, valamint a sajtóban és megyei életben esüggedetlen kitartással folyt.

A kormány azonban, mely 1835-ben I. Ferencztől V. Ferdinandra szállott, a reformok megvalósulásában saját bukását látván, azt lehetőleg akadályozá. Hozzá esatlakozott a honfiak azon része, mely a nemzetet ily gyökeres reformokra nem tartá még eléggé megérve és előkészítve s magát conservatív, vagy fontolva haladó pártnak nevezvén, csak a lassu haladást állítá üdvösnek a hazára nézve. Vele szemben állott mint ellenzék, a reformokat sürgető szabadelvű párt.

De a reformmozgalmat megindító gr. Széchenyitől a vezérszerepet csakhamar Deák Ferencz és Kossuth Lajos, újabb történelmünk e két korszakalkotó férfja, vették át. Mindketten az 1832/6-iki országgyűlésen jelentek meg először a nyilvánosság terén. Deák azonnal feltűnt alapos jogi tanulmánya, higgadt vitatkozási modora s főleg a törvényekhez való szigorú ragaszkodása által. A lánglelkű Kossuth Lajos pedig csakhamar nagy népszerűséget nyert irott

lapja az „Országgyűlési Tudósítások“-ban, a szabad eszmék mellett kezdett lelkes agitációja által. Lapját az országgyűlés után „Törvényhatósági Tudósítások“-ká változtató, de szabad szellemű agitációjáért 3 évi fogságot kellett szenvednie, mi azonban csak növelte népszerűségét, s mint a gondolat- és szólásszabadság mátyuját, országos hirre emelte. Kiszabadulván a fogságból „Pesti Hirlap“-jával a magyar politikai sajtó megteremtője lett. Agitációját ebben még tevékenyebben és lelkesebben folytató. Irányát jól jellemzik saját szavai: „Azoknak, kik azt hiszik, hogy a történelem kerekét megállítani s a józan haladást meggátolni képesek, büszkén és öntudattal kiáltunk füleikbe: Veletek és általatok, ha akartok; nélkületek, sőt ellenetek, ha kell!“

A nemzet lelkesedéssel fogadta Kossuth szavait; de Széchenyi megrémült e bátor, szerinte már forradalmi hangtól. Ő, ki a mozgalmat megindította, de a reformokat fokozatosan óhajtja keresztülvinni, e rohamosság által azok diadalát veszélyeztetve hitte. „Kelet népe“ című művében síkra szállván Kossuth ellen, keményen kárhoztatja modorát és taktikáját. Azt állítja, hogy Kossuth „Magyarországot megsemmisülésre vezeti.“ Emlékeztet, hogy „midőn még a legnagyobb rész aludt“, ő a nemzetet „halálos álmából“ ekkép riasztá fel: „A magyar még lesz, a magyarnak még lenni kell! Most pedig ezt harsogtatja az egekbe: Veszély fenyegeti a magyart!“ E veszélyt azonban még a conservatív kormánypárt sem látta. Jeles tehetségű vezére, gr. Dessewffy Aurél, úgy nyilatkozott, hogy Széchenyi sötétben lát és színez, bár Kossuth irányát és működését ő sem helyesle.

E közben a magyar reformmozgalom által keltett féltékenység s a felébredt nemzetiségi érzelem a haza többi nemzetiségeit is mozgalomba hozta. Legfontosabb volt az illyr mozgalom Horvátországban. Itt oly eszmék kezdtek terjedni, hogy a mint Magyarország Ausztria ellen igyekszik biztosítani önállóságát, úgy függetlenítse magát Horvátország is Magyarországtól. A végcél pedig a a déli szláv népek külön állammá alakítása volt. E mozgalmat a bécsi kormány nemesak nem gátolta, sőt inkább szívesen vette, mert ezzel is ellensúlyozhatni vélte a magyar törekvéseket, a mozgalom vezérei viszont szívesen szövetkeztek a kormánnyal, mert azt remélték, hogy ez által a kapesot, mely őket Magyarországhoz köti, tágihatják. De a magyar nemzet velök számban méltányos maradt. Ugy a megyék, mint a sajtó akkép nyilatkoztak, hogy a

nemzet alkotmányos jogaiért való küzdelmében a nemzetiségek elnyomására legkevésbé sem gondol.

De végre a reformok szükségét a kormány is belátta. Tanúsítja ezt, hg. Metternich államkancellár 1844-ik évi levele József főhg. udorhoz. Ebben ő is elismeri Magyarország nagy hátramaradottságát s előhaladásának szükségét; de szerinte a magyarok ábrándokat kergetnek s szédelgő terveket készítenek: ezért felülről kell jönni a segélynek, különben az ország társadalmi forradalomba fog sodortatni. A kormánynak tehát az országot meg kell menteni, mit csak úgy tehet, ha az országgyűlés alsó tábláján is többséget nyer. A nádor válaszában erre azt jegyzé meg, hogy eddig a kormány azért nem nyert többséget, mert igen csekély befolyást gyakorolt a követek választására s az utasítások készítésére.

E befolyását kívánta tehát a kormány mindenekelőtt növelni. A helyett, hogy a nemzet reformkívánatait teljesítette volna, mi által a szabadelvű pártban azonnal természetes többséget nyert volna, még szorosabban szövetkezett a conservatív párttal. E pártnak gr. Dessewffy Aurél kora elhunytá után gr. Apponyi György lón vezére, ki most gr. Majláth Antal főkancellár mellé alkancellárrá nevezetett ki és a magyar ügyek vezetése teljesen reá bízott. Ő, hogy minél nagyobb befolyást gyakoroljon a megyékre, a független gondolkodású főispánokat lemondatta s helyükbe adminisztrátorokat nevezett ki. Ezek legtöbb helyütt a törvényhatósági hatalmat kezökbe ragadták s erőszakoskodásaik által nagy felháborodást keltettek országszerte.

De e mellett gr. Apponyi az ország anyagi érdekeinek emelését is megkezdé. Külön közlekedési osztályt állított fel a helytartó-tanácsban s annak élére Széchenyit nevezé ki, kinek e téren való működése nem csekélyebb dícsőséggel hirdeti nagyságát, mint a reformmozgalom megindítása. Azonban az ellenzék e téren is megelőzte a kormányt Több iparvállalat mellett országos iparvédő egyesületet alapított. Igaz ugyan, hogy ennek politikai célja is volt, t. i., hogy legyen egy tér, hol a nemzet különböző osztályai az egyenlőség alapján állva közösen működhessenek.

Legfontosabb tárgya pedig e küzdelemnek az alkotmányos szabadság tényleges megvalósítása volt. Az ellenzék egyre jobban belátta, hogy ez, bár auni törvény biztosítja papiron, de még sincs meg tényleg, csakis külön, önálló, független kormányzat által valószínű meg. De két kitűző vezére, bár teljesen ugyanazon eszmék alapján állott, a kormányzat megvalósításának kérdésében

eltért egymástól. Kossuth a parlamentáris központi kormányt és népképviselést a régi megyerendszerrel összeegyeztetve kívánta életbe léptetni; ellenben Deák ezt kivibetőnek nem tartotta. Hozzá csatlakozott e pontban a centralisták vagy doctrinárek töredéke, b. Eötvös József, Szalay László, Csengery Antal s Trefort Ágostonnal, kik ujabban a Pesti Hirlapot vezették s abban fejtették ki elveiket a parlamentarismusról; de az ellenzék legnagyobb része Kossuth nézetét fogadá el.

Ily küzdelmek között érkezett meg utolsó rendi országgyűlésünk, hogy az alkotmány reformját törvénybe igtassa. Egyes szabadelvű törvényeket már az elébbi országgyűlések is alkottak, de a reformok teljes megvalósítása 1848-nak volt fenntartva.

A követválasztásoknál mindkét párt nagy tevékenységet fejtett ki s az eredmény az utasítások szerint az lett, hogy az ellenzék néhány szótöbbséget nyert. A conservatív pártnak, melynek vezérei a főrendeknél gr. Széchenyi Antal, az alsó táblán Somsich Pál és Babarezy Antal voltak, programja nem volt egyéb, mint a kormány támogatása s teendő javaslatainak elfogadása; ellenben az ellenzéknek, élén gr. Batthány Lajossal a főrendeknél s Kossuth Lajossal az alsó táblán, a kormány törvénytelen intézkedéseinek ellenőrzése s akadályozása mellett a reformeszmék egész sora, mint a nemzetiégi, vallási és alkotmányos szabadság biztosítása, Magyar-és Erdélyország uniója, népképviselést, az urbéri viszonyok s az ősiség eltörlése, közteherviselés, független, felelős ministerium képezték programját. Így a kemény küzdelem előre látható volt.

Kossuth ellensúlyozása végett Széchenyi is követté választatta magát, de pártonkivüli állást foglalt el. Deák betegsége miatt nem vállalta el a követséget s csak később, a márcziusi események következtében, gr. Batthányt mint már kinevezett miniszerelnöknek felhívására jelent meg Pozsonyban.

Az országgyűlést a király személyesen nyitotta meg 1847. nov. 12-én, még pedig a Habsburg-dynasztia uralkodása óta most először magyar nyelven. Ugyanaz nap megtörtént a nádori méltóság betöltése, István főhg a nádorságot 50 éven át viselő József főhg fia, közfelkiáltással választatván meg.

Az eközben főkancellári állásra emelt gr. Apponyi a reformokat már szintén halaszthatatlanoknak tartá. Ezért a királyi előadásokban a tárgyalás alapján majd minden fontosabb kérdést felvett, sőt néhány kész törvényjavaslatot is előterjesztett. De ezeket az ellenzék, mivel nem democraticus szellemben voltak szerkesztve,

sőt hazánkat még erősebben Ausztriához kívánták fűzni, elégedetlenül fogadta. A vita tehát heves volt.

Legerősebb volt a harc az adminisztratori sérelem tárgyalásánál. Kossuth e kérdésben kívánta a kormányt megbuktatni. Azon esetre pedig, ha vereséget szenvedne, Apponyi el volt határozva, hogy az országgyűlést feloszlatja, sőt a netán ellenszegülő követeket elfogatja, a megyegyűléseket felfüggeszti és Pestre teljbatalmu biztost küld katonai erővel. Azonban az ellenzék legnagyobb meglepetésére a kormány egy szavazattal győzött, mi csak úgy volt lehetséges, hogy több követ utasítása ellen szavazott. Nagy zaj követte e szavazást, melynek csillapultával Kossuth emelte fel szavát. „E szavazás következtében — így szölt — az országgyűlésen béke többé nem lehet; legyen tehát harc és lesz harc az utolsó perczig!”

De a szabadelvű eszmék győzelme már közel volt. Csak egy hónap mult el e jelenet után s megjött Párisból a februári forradalom hire.

Villámcsapásként hatott ez Bécsben és Pozsonyban. Mig a kormány lesujtotta, az ellenzékét örökre nevezetes és nagyszerű tettekre hevitette. Elérkezettnek látta az időt eszméi teljes megvalósítására. Márczius 3-án (1848) tette meg Kossuth ez irányban indítványát. „En arra szöllítom fel a rendeket, — mondá e történelmi nevezetességü beszédében, — emeljük fel politikánkat a körülmények színvonalára: merítsünk erőt a dynasztia iránti hűség érzetéből, nagy körülményekhez illő, nagyszerű határozottságra!” Indítványozza tehát, hogy intézzenek feliratot ő felsége, a királyhoz független felelős magyar ministerium alakítása végett. Mivel pedig hazánk alkotmánya is csak úgy lesz biztosítva, ha Ausztria is alkotmányt nyer, ennek szükségét is kimondja. Kossuth indítványát az alsó tábla egyhangulag elfogadá, de a főrendeknél az elnökök Bécsbe utazása miatt nem volt ülés tartható.

Ez események ugyanis a kormányt nagy zavarba hozták. Apponyi az országgyűlés rögtöni feloszlatását kívánta, ha nem folytatja a kitzűött tárgyak tárgyalását. De a király előbb a nádort s a főrendi tábla elnökeit is meghallgatni óhajtá, ezért hivattak ezek sürgősen Bécsbe. Véleményükhöz képest az országgyűlés feloszlatását csak a feloszlatással való fenyegetésre változtatták.

De a nádor s társai alig tértek vissza Pozsonyba. Bécsben is kitört a forradalom. Kossuth azon nyilatkozata, hogy Ausztria szá-

mára is alkotmányt kíván, Bécsbe nagy hatású volt, mit a Német országból jövő forradalmi hírek még növeltek. Megindult a mozgalom az alkotmány megnyerése végett, mely márczius 13-án nyílt utcai forradalomban tört ki. Ennek következménye még az nap Metternich és Apponyi bukása lett.

Ez események híre márcz. 14-én Pozsonyba érkezvén, a főrendek, magának a főherceg-nádornak ajánlatára, Kossuth indítványát szintén egyhangulag elfogadták. A feliratnak a király elé terjesztése végett pedig 72 tagú országos küldöttséget választottak, mely márcz. 15-én utazott Bécsbe. Ugyane napon folyt le a lelkes fővárosi ifjúság foradalmi Pesten, mely a sajtószabadság s a politikai fegyverek kiszabadításának diadala volt. Ez esemény oly országos hatásúvá lett, hogy azóta általánosan ehhez szoktuk fűzni a 48-iki alkotmányos reformok diadalát s évforduló napját ily értelemben ünnepeljük.

Az országos küldöttséget Bécs polgársága nagy lelkesedéssel fogadá, különösen kitünteté Kossuthot. A feliratot másnap, márcz. 16-án nyújtá át a küldöttség a királynak, ki azt a magyar nemzet hűségébe vetett bizalma kifejezésével vette át és véleményadás végett Szögyény László alkanczellárnak adá, ki Apponyi bukása óta a magyar ügyeket vezeté. Ő még az nap a kancellária országgyűlési bizottsága elé terjeszté, mely a veszélyes körülmények hatása alatt, főleg a nádor befolyására, ki a nemzet kívánatának teljesítéséhez állását kötötte, annak elfogadását ajánlá a királynak. Ily értelmű válaszát ő felsége másnap, márcz. 17-én a nádorhoz intézett leiratában tudatta, mindjárt megbízván őt, hogy a ministerium alakítására alkalmas személyeket jelöljön ki s annak hatásköréről törvény alkottassék. Így a nádor gr. Batthány Lajost már az nap miniszerelnökké kinevezte s megbízta a ministerium megalakításával.

A nemzet határtalan lelkesedéssel fogadá az eseményt, pedig még sok nehézséget kellett leküzdeni, míg az alkotmányos reform diadala teljes lőn.

Az országgyűlés az idők teljessége miatt alkotmányozó gyűléssé alakította magát s a népképviselő nemzeti pótlása végett a városok, kerületek és egyházi rend követéinek szintoly szavazati jogot adott, mint a megyei követeké volt. Rövid 20—25 nap alatt elkészültek a reformált alkotmány alaptörvényei, melyek már az idő rövidségénél fogva sem lehettek teljesekek, de a tovább fejlesztésre

az alapot megvetették. Elkészültek a közös teherviselésről, urbér és papi tized eltörléséről, városok rendezéséről, megyei szerkezetéről, Erdélylyel való unióról, vallásszabadságról, népképviselőtről, sajtóról, nemzetörségről s mindenik közt a legfontosabb, a ministerium hatásköréről szóló törvényjavaslatok.

Ezalatt gr. Batthány is megalakítá ministeriumát s azt megerősítés végett a király elé terjesztvén, annak névsorát márczius 23-án az országgyűlésnek is bemutató. Saját elnöklété alatt Szemere Bertalan a belügyi, hg. Eszterházy Pál a király személye körüli, Kossuth Lajos a pénzügyi, Mészáros Lázár a hadügyi, gr. Széchenyi István a közmunka- és közlekedésügyi, Klauzál Gábor a földmivelés, ipar- és kereskedelemügyi, b. Eötvös József a vallás- és közoktatásügyi, Deák Ferencz az igazságügyi miniszterségre lettek felterjesztve.

De csakhamar nagy nyugtalanságot keltett azon hír, hogy az udvar külön pénz- és hadügyi ministerium alkotását nem akarja megengedni. Ez volt a reactio első nyilvánulása, mely már is az engedmények visszavonására törekedett. — Sajnos, hogy ehhez egy magyar is kezdeményezőleg járult hozzá. B. Jósika Samu, erdélyi kanczellár volt az, ki b. Jellasi Józsefet a horvát bánagra ajánlá, hogy ez által a magyar nemzeti törekvések meggátoltassanak. Szögyény alkanczellár ezt ellenzé s hivatkozott a törvényre, mely szerint a bán kinevezésére mindig befolyása volt a nádornak is. Így István nádor véleményét is kikérték s ő, bár eleintén vonakodott, később az udvar kívánatára, fájdalom, belegyezését adta, de a kinevezés lehető halasztását kívánta. Mindamellett az márcz. 24-én már a kancelláriához leérkezett.

A reactio befolyása alatt a kancellária a miniszteriumról szóló törvényjavaslaton is lényeges módosításokat tett, sőt a kancelláriát is fentartani kívánta. E módosításokat újabb királyi leiratban hozta a nádor Pozsonyba. Az országgyűlés ezt nagy felháborodással fogadá, mely a márcz. 17-iki leiratot teljesen megmásmítá. Batthány maga és kijelölt ministertársai nevében kijelenté, hogy ily alapon a ministeriumot meg nem alakíthatják. Az országgyűlés megbízta tehát a nádort, hogy a nemzet kívánatainak megfelelő új leiratot eszközöljön ki.

A nádorral gr. Batthány és b. Eötvös Bécsbe utaztak, sőt később gr. Széchenyi és Deák is felmentek és Ferencz Károly s Lajos főhergekkel értekezletet tartottak. Hosszu tanácskozás után,

melyben gr. Széchenyi és b. Eötvös a leendő ministerium loyálisát az udvar iránt biztosították, végre a kívánatok megadattak.

Az új leirattal a nádor márczius 31-kén érkezett Pozsonyba, honnan az izgatott fővárosba még az nap b. Eötvös vitte azt magával s rögtön éjfélkor, midőn megérkezett, felolvasták a szabadságtéren.

Alkotmányunk reformja ezzel biztosítva volt. Az egész nemzet, eleintén még a nemzetiségek is s a nép Horvátországban, örömmel fogadta az új vívmányokat. Rendzavarások csakis Pozsonyban, Székes-Fehérvárott és a fővárosban történtek a zsidók ellen, kiket az elfogult nép nem szívesen látott a jogegyenlőséggel felruházva s nem akarta a nemzetörségbe befogadni. De e zavarok csakhamar lecsillapultak.

Sokkal komolyabb s veszélyesebb jelleget öltött a horvát mozgalom. A reactio által Horvátország lévén kiszemelve a magyarok megfélemezésére, ennek tudatában az illyr-párt egyre merészebben lépett fel követeléseivel. A „Horvat-, Tót-, Dalmát egyesült országok“ (így kezdék magokat czimezni) honfiai márcz. 25-én gyűlést tartottak Zágrábban, melyen Jellasicot bánná kiáltották ki, (bár ő már az előtte való nap lett kinevezve, mint említém, de ők ezt még nem tudhatták) azután kívánataikat 30 pontból álló kérvénybe foglalták s ennek a király elé terjesztése végett 100 tagu küldöttséget választottak. A király e küldöttséget márcz. 29-én fogadta Szögyény jelenlétében s kívánataik figyelembe vételét igéré, de csak amennyiben a magyar korona országainak egységével nem ellenkeznek.

Ez események úgy az országgyűlésen, mint a fővárosban aggodalmat okoztak, azért a ministerium, valamint a főváros is kiáltványt intéztek a horvát néphez, biztosítván őket a magyar nemzet testvéries érzelmeiről.

A horvátok példáját követték a szerbek. Nemzetiségi kívánataik tekintetbe vétele végett ők az országgyűlés elé terjesztették kérvényöket egy küldöttség által ápril 8-án. Itt Kossuth válaszolt nekik megnyugtatólag, mire megelégedésöket nyilvánították. Ülés után azonban külön is felkeresvén Kossuthot, mint már kinevezett pénzügyministert, úgy nyilatkoztak, hogy ha kívánataik nem teljesíttetnek, másutt fognak segílyt keresni, mire Kossuth e szavakkal felelt: „Ez esetben a kard fog dönteni!“

E tények már előjelei valának a bekövetkezett vérengző faharczoknak.

E közben a felterjesztett törvényjavaslatok királyi megerősítése

alkalmával újabb nehézség merült fel. Ugyanis a határőrvidék képviselétéről szóló törvény csak úgy nyert megerősítést, hogy a nádor és a ministerek kezességet vállaltak, hogy a határőrvidék katonai szervezetében egyelőre semmi változás sem fog tétetni. Így az összes törvények s a ministerium apr. 7-én megnyerték a királyi megerősítést és szentesítést.

Ezzel az országgyűlés megoldotta feladatát, a nemzet jogos törekvései diadalt arattak. Maga a reformmozgalmat 23 év előtt megindító s most a ministeriumban helyet foglaló gr. Széchenyi, kirőt láttuk, mennyire helyteleníté, sőt kárhoztatá Kossuth működését, e nagyszerű diadal hatása alatt, az országos örömmámor között, a „Pesti Hírlap“ 1848. ápril 8-iki számában ekkép nyilatkozott: „Bátrabbak, merészebbek, (ezek közű első sorban Kossuthot érti,) kikkel magasb, láthatatlan hatalmak látszanak szorosb szövetségben lenni, rövid napok alatt oly alapra fektették hazánk jövődjét, melyet mi hangyamunkások tán soha, vagy csak generatiók után letünk volna képesek megalakítani.“

Az országgyűlés ünnepélyes bezárása apr. 11-ére volt kitzűve, melyre a király és királyné Ferencz Károly és Ferencz József főhercegekkel lejöttek Pozsonyba. A szentesített törvényeket a király e szavakkal nyujtá át a nádornak: „Hiv magyar nemzetemnek szivemből óhajtom boldogságát, mert abban találom fel a magamét is. A mit tehát ennek elérésére tőlem kívánt, nemesak teljesíttetem, hanem királyi szavammal erősítve, ezennel által is adom neked, kedves öcsém és általad az egész nemzetnek, úgy mint a kinek hűségében leli szivem legfőbb vigasztalását és boldogságát.“ Kitörő lelkesedés követte e szavakat s a nádor rövid, de lelkes válasza után e korszakalkotó országgyűlés véget ért. Az udvar még az nap visszatért Bécsbe, az új ministerium pedig ápr. 14-én az ünnepi fényben uszó fővárosba érkezett és megkezdte működését. Az udvari kancellária Bécsben ápril 15-én tartá utolsó ülését, melylyel megszünt létezni.

* * *

Ime a legrövidebb vázlatban nemzetünk állhatatos küzdelme alkotmányos szabadságáért s az ujkori szabad eszmék megvalósításáért, közelebről 1825-től, teljes történelmi összefüggésében a mohácsi vésztől fogva. Az 1848-iki reformtörvények e háromszáz éves küzdelemnek képezik fényes diadalát, mint a jogos nemzeti törekvések természetes következménye. Mert el lehetett ugyan nyomni

e nemzet szabadságát rövidebb-hosszabb ideig, de a szivekből kiirtani nem. Ujra és újra, nemzedékről-nemzedékre előtört az a honfiak kebelében s el kellett jönni az időnek, melyben végre diadalt arasson. Mert a szabadság érzete elolthatatlan szikra, melynek csak kellő alkalomra van szüksége, hogy lánggra lobbanjon. Mióta pedig Európa nyugati népei is jogaik tudatára ébredtek, annál nehezebb volt e jogokat hazánkban is elnyomni s annál könnyebb azok diadálát kivívni.

De az 1848-iki reform által alkotmányunk nem is szenvedett sérelmet, sőt inkább kibővült és tökéletesbült. Szélesebb alapra lőn a szabadság fektetve, kiterjesztetvén a jogok a haza összes lakosságára. Ez az egyik alapeszme, mely e reformban győzedelmeskedett. A másik az, hogy a nemzet ismét visszaszerzette önrendelkezési jogát, melyről sohasem is mondott le, csupán az önkény és erőszak esavarta ki kezéből. Pedig annyi szerződés és törvény biztosítá ezt, hogy mindenkor kétségbevonhatatlan volt s mégsem volt valóság. Háromszáz év után 1848 tette ismét azzá a független, felelős ministerium kivívása által. Jogegyenlőség és nemzeti önállóság: e két eszme megvalósítása teszi alkotmányunk 1848-iki reformját történelmünkben örökre korszakalkotó eseménynyé.

Azonban örökre sajnós, hogy e reformok alapján a nemzet békés felvirágzása azonnal meg nem kezdődhetett. Az új kormány meg sem erősödhetett, már is fegyverrel kellett védelmeznie nemcsak a kivivott reformokat, de magát a létet is. Kitört a szabadságharcz, melynek oly szent lekesedéssel, oly hősiés önfeládozással, annyi dicsőséges győzelemmel folytatott küzdelmét csak is az óriási tulerő fojthatá el. Ismeretes a gyászos kimenetel, a szörnyű bosszu s az újabb 18 évi elnyomatás.

De a sulyos szenvedések, mint előbb 300 év alatt, úgy most sem törhették meg a nemzetet. — Főleg alkotmányunk 1848-iki reformjának köszönhetjük, hogy a nemzet erősebben összeforrva mint valaha, minden osztálykülömbőség nélkül, csak is a passiv ellenállás fegyverét használva, ismét kivívta jogainak elismerését. A 67-iki kiegyezésben a 48-iki alapot a bécsi kormány is kénytelen volt elfogadni.

Mindamellett ki mondhatná, hogy jövőnk már teljesen biztosítva van?! A jelen európai viszonyok közt ki mondhatná, hogy teljes nyugalommal nézhetünk a jövő elé?!

Készen kell tehát lennünk! Történelmünk fényesen bizonyítja, hogy nemzetünket a legválságosabb körülmények közt is a haza és

szabadságszeretetet tartá fenn, ez győzedelmeskedett a legnagyobb csapások és vészék felett is. Apoljuk tehát mi is e szent tüzet kebelünkben s merítsünk erőt a multból!

Meg vagyok győződve, hogy e magasztos érzelem lelkesíti fogékony ifjui szivedet is, intézetünk nemes ifjusága! Őrizd meg és ápolj azt tovább is folytonosan! Emelje fel kebledet az a buzdító tudat, hogy nemzetünk jövője tőled is függ! Tőled is függ, hogy e sokat szenvedett haza a jövőben is szabad és boldog legyen!

Sá r k á n y I m r e.

II.

Visszapillantás az 1886/7. tanévre.

Az augusztus hó utolsó napjaiban tartott javító s pótvizsgák után, a beiratások szept. 1—3. napjaiban tartattak meg; a rendes tanítás szept. 4-ikén vette kezdetét. Beiratott összesen 222 tanuló.

Az ujonnan szerkesztett iskolai törvények a szokott ünnepélyességgel szept. 14-én olvastattak fel a növendékek előtt.

Márczius 15. napját, ez évben is, kegyelettel ünnepelte meg a tanuló ifjuság; az önképzőkör, habár szűkebb körben, szépen sikerült hazafias irányu ünnepélyt rendezett e napra.

A gymnasiumunk kiegészítésével szükségessé vált berendezéseket s az iskolai épület kibővítését a megelőző két év alatt bevégezvén, e tanévben a könyvtár és természettani muzeum gyarapításán kívül figyelmünket főként tanintézetünk beléletének fejlesztésére s a tanerők összhangzatba hozatalára fordítottuk.

A reformátusoknak régi gymnasiuma Rimaszombatban egyike volt azon patriarkhalis jellegű tanintézeteknek, melyeket egyik vagy másik felekezet majd minden jóra való városban tartott fenn még ezelőtt 30—40 évvel is. A régi iskola jótékony hatása meglátszik városunk korosabb polgárainak is általános műveltségén.

A két protestans felekezet érdekeinek egyesítése által három nagy czél tüzetett ki gymnasiumunk elé: először is követendő példát adni egy nagy eszme keresztül vitelében; továbbá a különböző elemek összekapcsolása s kibékítése által hasznos szolgálatot tenni a hazának s nemzetiségnek, végre nemcsak a fenmaradást biztosítani a folytonos zaklatások ellen, de egyesült erővel, egy minden jogos követelésnek lehetőleg megfelelő tanintézetet alapítani.

S az egyesült protestans gymnasium lelkiismeretesen törekedett mind a három czélt megközelíteni.

A megifjodott tanintézet emelkedésének kezdete tagadhatlanul az 1855. évre vihető vissza, „nagy áldás volt tanodánkra, hogy ez év vége óta, majdnem 14 éven át, egyetlen változás sem történt a

tanári személyzetben, így a tanárkar a hosszas együttműködés által, mintegy egy testté tömörülve, egymást kiegészítve, teljes egységet és rendszeres egészet alkotott.“ — Ez időben vetette meg alapját virágzó tápintézetének s gyűjtött erőt a későbbi építkezésekre. — Az intézetnek azon éveiből kikerült egyik volt jeles tanítványa mondja emlékiratában: „A rimaszombati iskola egyike volt a legjobbaknak felső Magyarországon azon időben. Egyedüli is volt a maga nemében, a két protestans felekezet közös iskolája, melyben az ágostai és helvét hitvallású tanárok között a legnemesebb verseny fejlett ki, a mi nem maradhatott a tanulókra jótékony befolyás nélkül. A kik ez iskolából az időben kikerűntek, soha nem szűnnek meg hálával gondolni reá.“

A gyakori változások a tanári személyzetben, nemesak a tanmenetre hatnak zavarólag, de más tekintetben is hátrányosak a tanintézetekre; azon tömeges pályázatok is, melyek a sok ujonnan szervezett tanári állomás elnyerhetése végett, épen ez idő szerint, országszerte mintegy mozgosításba helyezték a tanári kar egy részét, aligha fogják fokozni egyesekben az azon tanoda sorsa s jövője iránti érdeklődést, melytől megválni óhajtanak.

Midőn a középiskolai törvény épen azon időpontban körvonalozta határozott alakban követeléseit, egyes iskolák számára államsegélyt is helyezvén kilátásba, melyben az iskolánkat fenntartó testületek, az alapítványtölkék forgalmi értékének esökkenését s a kamatláb leszállását is csak tetemes áldozatokkal voltak képesek helyre pótolni: iskoláink, egyházi főhatóságaink jóváhagyása mellett, sietett ugyan megnyerni az államsegélyt, de másrésztől aggodalommal tekintve a jövő eshetőségek elé is, önkormányzati jogát minden körülmények közt biztosítani óhajtván, szükségleteinek kimutatását a legszigorubb-, s ennek következtében a kért segélyt a lehető legesekélyebb mértékre szorította le, bizva a jövőben, bizva a saját érdekét jól felfogó derék városunknak s polgárainak ismert áldozatkészségében, de bizva az állami iskolák tanárainak kedvezőbb anyagi helyzetével, s azoknak, a vasuti kedvezményektől kezdve, nyugdíjaztatásokig, annyi, a felekezeti tanárok nagy részére tagadhatlanul nem épen buzdítólag ható előnyeikkel szemben is, saját tanárainak, habár némi önmegtágadással járó ragaszkodásában azon tanintézethez, mely őket oly szép, reménnyel s bizalommal fogadta kebelébe.

Hálával emlékezünk meg azokról, kik jótékony adományaikkal ez évben is hozzájárultak tanodánk szükségleteinek fedezéséhez:

Dapsy Vilmos ur 300 frttal, a rimaszombati takarékpénztár 300 frttal, a gömörmezei nép- és iparbank 50 frttal, a tiszai ág. evang. egyházkerület 42 frttal, a tiszáninneni ev. ref. egyházkerület, a hirdetésekbeől begyűlt 16 frt 14 krral, a makói ev. ref. egyház az általa felajánlott 60 frt utolsó részletével 24 frttal, Rimaszombat városa 200 frttal, ezenkívül az építkezésekre kölesön felvett 8000 frt tőke 4½ százalékos kamatának 360 frtnak kifizetésével. A külön kezelt, ugynevezett iskolai alaptőke ez évben 220 frttal növekedett.

Iskolánk buzgó pénztárnoka Lengyel György ur, rimaszécsi járásbíróvá nevezetvé ki, méltó utóda lett Bernáth Gyula rimaszombati földbirtokos ur.

Volt tanártársunk Fazekas Ferencz, szülőföldére, Keeskemétre távozáva körünkből, üresen hagyott tanszékére az igazgató választmány ajánlatára, a nagym. magy. kir. vallás- és közokt. miniszterium által a szép készütségű Kispál Mihály neveztetett ki helyettes tanárul.

Nagyságos Szieber Ede tankerületi főigazgató ur márczius 18-ikán látogatta meg hivatalosan gymnasiumunkat, s 22-én, az évi felszerelvényekkel, a tanszerek gyarapodásával, az alkalmazott tanmódszerrel s a tanítványok előmenetelével teljesen megelégedve távozott körünkből.

Megemlítjük, hogy a tanári kar, mint a mult évben a gömörmezei s erdélyi magyar közművelődési egyesületeknek, ugy ez évben a „Magyar protestans tudományos irodalmi társaság”-nak alapító tagja lett 100 forinttal, és saját körében 12 frtot, tanítványai között 18 frt 57 krajczárt gyűjtött, így összesen 30 frt 57 krajczárt küldött a tüzkárosult eperjesi ev. collegium segélyezésére.

A növendékek magaviselete általában véve teljesen kielégítő volt, nagyobb fegyelmi eset egy sem fordult elő. Kedvezők voltak az egészségi viszonyok is; dr. Szabó Sámuel megyei főorvos ur, igazgató választmányunk egyik buzgó tagja ez éven át is legnagyobb gondnal s minden díj nélkül gyógykezelt tanítványainkat, sőt hivatalos távolléte alkalmával, ugyanazon, hála kötelező készséggel gyógykezelték helybeli derék orvostársai is.

Sajnálattal említiük meg, hogy mindjárt a tanév kezdetén elhalt egyik tanítványunk Schweitzer Ármin, a VII. osztály egyik legszorgalmasabb tagja. Legyen áldott a korán elhunyt szelid ifju emléke!

A nyolczadik osztály évi vizsgája május 12—13-án, az írásbeli érettségi vizsga 23—27-én, a szóbeli érettségi vizsga június

16—17. napjaiban, az I—VII. osztályok évi szigorlata jun. 13—14. és folytatólag jun. 20—24-dikén, végre az ünnepélyes zárvizsga jun. 25-én tartatott meg.

Nevelte érettségi vizsgálataink ünnepélyességét az, hogy ngos és főt. Kun Bertalan ev. ref. püspök ur személyesen elnökölt azokon; növelte örömrnkét, hogy mind ő, mind a nagym. magy. kir. miniszterium által kormányképviselőül kiküldött ngos dr. Heinrich Gusztáv egyetemi tanár ur. beható kérdéseik után is, megelégedősöket nyilvánították az eredmény felett, s mindketten a legkedvesebb emlékeket hagyva magok után, távoztak körünkből.

III.

Az igazgató választmány.

Elnök: Dapsy Vilmos nyug. legfőbb ítélőszéki bíró. Társelnök: Hámos József földbirtokos (lakik Cserencényben). Tagok az ág. hitv. ev. részről: Czener Pál kishonti főesperes, szkalnoki lelkész; Ruthényi Béla esperességi felügyelő (lakik Ráhn.) Glauf Pál rimaszombati lelkész; Dr. Marikovszky Gusztáv; Hamaliár Károly, a rimaszombati ág. ev. egyház felügyelője. — Ev. ref. részről: Csider Károly, a gömörmezei ev. ref. egyházmegye gondnoka s a rimaszombati ev. ref. egyház főgondnoka; Terhes Pál rimaszombati lelkész; Szalóczy Dániel rimaszombati lelkész; Dr. Szabó Samu, megyei főorvos; Molnár József ügyvéd. — Pénztárnok: Bernáth Gyula, földbirtokos. — Ügyész: Institórisz Endre, ügyvéd. — Jegyző: Bodor István, tanár.

IV.

A tanári kar.

Baksay István, 43 év óta tanár, tanítja a történelmet a IV.—VI., a mathesist a IV., a vallástant a VI. osztályban, ez időszertinti igazgató.

Fábry János, 37 év óta tanár, tanit természetrajzt a IV.—VI., német nyelvet az V., vallástant az V., VII. s VIII., s bölcsészeti előtant a VIII. osztályban, a természetrajzi muzeum öre.

Zachar Gusztáv, 26 év óta tanár, a II. osztály főnöke,

tanít latin s magyar nyelvet a II., számtant a I--III. osztályban, az ifjusági gyámegyesület elnöke.

Polnisch János 18 év óta tanár, a IV. osztály főnöke, tanít német nyelvet a III. IV. VI. VII. s VIII. osztályban és latin nyelvet a IV. osztályban; tápintézeti gondnok.

Bodor István, 16 év óta tanár, a VIII. osztály főnöke, tanít magyar nyelvet a VI—VIII., történelmet a VII—VIII., vallást az ev. ref. az I—IV. és a VII. és VIII. osztályban, az önképző-kör elnöke s a nagy könyvtár őre.

Kispál Mihály, az V. osztály főnöke, tanít latin és görög nyelvet az V. és VII. osztályban.

Kerekes Dezső, okl. tanár, a VII. osztály főnöke, tanít mathesist a V—VIII., s természettant a VII. VIII. osztályban, a természettani muzeum s a tanári könyvtár őre.

Marossy Sándor, okl. tanár, a VI. osztály főnöke, tanít latin- s görög nyelvet a VI. és VIII. osztályban.

Dr Veres Samu, okl. tanár, a III. osztály főnöke, tanít magyar nyelvet a III — V., történelmet s latin nyelvet a III. osztályban, s az öszbangozatos éneklést, a tanári tanácskozmányok jegyzője s az ifjusági könyvtár őre.

Sárkány Imre, okl. tanár, az I. osztály főnöke, tanít magyar- s latin nyelvet az I., földrajzt a II és III. osztályban vallást az ág. ev. az I — IV. osztályban.

Benkó János, rajz- s okl. tornatanár, tanít szabadkézi rajzt s rajzoló mértant a I—IV. oszt., földrajzt az I., tornászatot az I—VIII. osztályban.

Drávetzky Kálmán, róm. kath. segédlelkész, tanítja a vallást a róm. kath. növendékeknek.

Singer S. Leo főrabbi, tanítja az izraelita növendékeket.

Szóllósy István elemi isk. tanító, tanítja az ev. ref. egyházi éneklést.

Törköly József községi elemi iskolai igazgató, tanítja az ág. ev. egyházi éneklést.

V.

Bevégzett tananyag az 1886/7. tanévben.

I. Osztály.

Vallástan: (ág. h. ev. és ev. ref.) A vallás fogalma. A vallások osztályozása. A mózesi vagy ó szövetségi vallás. A jézusi vagy új-szövetségi vallás. Jézus élete tanításai megkezdéséig. A hegyi beszéd. Heti 2 óra. Kk. Kovácsy Sándor „Bibliai vallástan.“

Magyar nyelv: Mondattani alapon a nyelvtan: a hangok; mondatok, mondatrészek, mondatok nemei; beszédrészek; az ige, az ige nemei, személyragok, igemódok, igeidők, a teljes igeragozás; a névszó mint alany, tárgy, határozó, jelző és állítmány; névragozás; a szóképzés; összetett szavak. Olvasmányok: mesék; mondák, rajzok, leírások; elbeszélések a görög és magyar monda és történelem köréből. Az olvasmányok értelmes olvasása, tartalmi megértése és előadása. Elemzés beszédrészek és mondatrészek szerint. Költemények. Két hetenként egy iskolai dolgozat. Heti 6 óra. Kk. Szinyei József „Iskolai [magyar nyelvtan“ I. és Lehr Riedl „Magyar olvasókönyv“ I. kötet.

Latin nyelv: A latin olvasás. Főnév és melléknév ejtegetése, nemi szabályok, a melléknév fokozása, határozók, számnevek, névmások, a rendes igeragozás eszelekvő és szenvedő alakban. Olvasmány: Róma története könnyű modorban írva, Róma alapítása s Romulus és Numa Pompilius uralkodása. Fordítás magyarról latinra. Hetenként egy iskolai dolgozat. Heti 6 óra. Kk. Bartal-Malmosi „Latin alaktan és gyakorlókönyv.“

Földrajz: Magyarország s a Földközitengert környező országok. Heti 4 óra. Kk. Scholcz Albert I. rész.

Számtan: Természetes, törvényes és mesterséges egységek. Szám fogalma. Természetes számsor, tizes számrendszer, négy alapművelet egész számokkal. A méter mértékek, a tizedes egység részek, azok egymáshoz való viszonyának ismertetése a mérő egységeken, — a tizedes egység részeinek a tizes számrendszer alapján való levezetése, négy művelet tizedes törtekkel. A 2 ik évharmadban: törzsszám, összetett szám, osztó, többszörös. A számok oszthatóságának ismertető jelei, összetett szám törzstényezői, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös, — közöséges egység részek, azoknak egymáshoz való viszonyítása, — négy művelet kö-

zönséges törtekkel. Idő számítás. A 3-ik évharmadban az évi tananyag átismételve. Kk. közönséges számtan Mauritz Rezsőtől. Hetenként 3 óra.

Mértani rajz: Pontok, vonalak, szögek fekvései, mérés viszonyai, síkidomok u. m. négyzet, téglány, háromszög, hatszög, nyolcszög, a kör, tétülete és kerülete, szimmetria, terület meghatározás, A szemlélethez sodrony és faminták után. Vonal és szalagdiszitmények egyszerűbb és összetettebb kivitelben, a rajzok monochron színezése, színek és szinkör ismertetése. Kk. Dr. Wohrab és Landau „Rajzoló Geometria“ I. rész. Heti 3 óra.

Szépírás: Magyar-Német írás, „Lövényi ütény [módszer] után.

Tornászat: Rendgyakorlatok: testtartás, állás, sorakozás, oldal és arc sorba, sorképzés, sornyitás és igazodás. Szabadgyakorlat: alap-, lépő-, terjesztett és guggoló állások; karlendítések, karlökések és karütések minden irányban. Törzshajlítások alap-lépőterpesz és más alkalmas állásban, sarok és térd emelések. Járás előre-hátra, hármas lépés. Futás, versenyfutás 300 lépésig. Szertornázás, ugrás, leugrás, elugrás különféle testtartások, karlendítés, lökés, kulcsolás és tartások összekötve. Függési gyakorlatok nyújtó és korláton. Rugó deszka gyakorlatok. Társas játék a szabadban. Heti 2 óra.

II. osztály.

Vallástan: Jézus példázatai és Jézus élete. Az ev. ref. és ág. ev. ünnepek bibliai alapja. Alkalmi énekek. Kk. Bibliai vallástan. Irta Kovácsi Sándor. Sárospatak 1882. Heti 2 óra.

Magyar nyelv: A határozók tana. Összetett-, összevont-, rövidített- s többszörösen összetett mondatok, körmondatok. Olvasmányok a néprajz, kereszties háborúk, a magyar és görög történelem köréből, elemelve s tartalmuk szabad előadása. költemények könyv-nélkülözése. Két hetenként iskolai írásbeli dolgozat a nyelvtan begyakorlására s egyes olvasmányok fogalmazására. Kk. Szinyei József: Iskolai magyar nyelvtan II. füzet és Lehr-Riedl Magyar olvasókönyv II. kötet. Hetenként 5 óra.

Latin nyelv: Az alaktan azon részének, mely az I-ső osztályban vétetett át, ismétlése, kiegészítése, különösen: igeragozás, praesens, perfectum és supinum képzés. Rendhagyó, hiányos és személytelen igék. Kötőszók. Szóképzés. — Olvasmány: Róma törté-

nelme a hármások küzdelmétől a Tarquiniusok elűzetéséig. Megfelelő gyakorlatok magyarról latinra való fordításra. Szótanulás etymologicus csoportokban. A latin gyakorló könyvtől I—XXIX. fejezetek könyv nélkül is. Az olvasmányok alaktani és mondattani elemzése. Hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat az átvett alaktani rész begyakorlására, valamint az olvasmányok tartalmának vázlatos fogalmazására. Kk. Bartal-Malmosi: Latin alaktan és gyakorlókönyv. Hetenként 7 óra.

Földrajz: Europa, Ázsia s Afrikának az I. osztályban nem tanult részei, azután Amerika és Ausztrália földrajzi leírása természeti vidékek szerint, Hegy- és vízrajz, éghajlat, a főbb jellemző termények, lakosság, városok, államok. Heti 4 óra. Kk. Scholtz Albert „Földrajz“ II. és III. rész.

Számtan: Az első osztály tananyaga átismételve. — a rövidített számműveletek, — arányosság, egyenes s fordított arány, — aránylat s feloldása, — egyszerű hármas szabály, egyszerű kamatszámítás egységre vitel, közvetlen egyenletbe hozás s aránylat alapján. Olasz számolás. Külföldi mértékek és pénzegységek átszámítása. Kk. Mint az I-ső osztályban. Hetenként 4 óra.

Mértan: Stereometriai elemek, a sík abszolút és relatív helyzete a térben, lapszögek, szögletek, a testek tulajdonságai u. m. kocka, hasáb, oszlop, gúla, kup, hengere és gömb felszíne, térfogata, szabályos testek u. m. három, nyolcsz, tizenkét és huszlapok, a testek összeillősége, hasonlósága, egybevágósága és szimmetriája, testminták készítése kártyapapírból. — a szemléleti oktatáshoz sodrony, fa- és bádóg minták után. A tárlattan elemei, szemlélet és gyakorlatban, árnyékban, elemei u. m. világosság és árnyék meghatározások, a légréteg befolyása a testek árnyékolása és megvilágítása alatt. A testek önálló felfogása és szabadon rajzolása. Heti 3 óra. Kk. Dr. Wohrab és Landau Lajos „Rajzoló Geometria“ II. rész.

Szépírás: Magyar és Német írás „Lövényi“-féle ütény-szerint. Heti 1 óra.

Tornászat: Rendgyakorlat: rendek és kettős rendekbe fejlődés. 2. 4. 6. 8. 16-os sorokba felvonulás. Szabadgyakorlat: Térdelés és támfekvések, kar-, törzs- és láb gyakorlatok, uszó-, roham-, védő- és összetettebb gyakorlatok, futás 1—10 percig. Szergyakorlat: Ugródeszka, korlát, nyújtó, rugódeszka és Baloni gyakorlatok. Társasjáték a szabadban. Heti 2 óra. II.—III. osztály együtt.

III. Osztály.

Vallás: Ev. ref. Az új-szövetségi könyvek tartalma, alakja és hitelessége. Kk. Bibliai bevezetés. Sárospatak 1882. Het. 2 óra.
Ág. hitv. ev. Keresztyén erkölestan: a keresztyén élet Istenhez, a világhoz, az emberekhez s különféle életkörülményekhez való viszonyában: a ker. egyház lényege, munkássága és alkotmánya. Heti 2 óra. Kk. Csisko János „Keresztyén vallástan.“

Magyar nyelv. Rendszeres magyar nyelvtan: a hangokról, ezeknek változásai, helyesírási szabályok. A beszédrészek változásai szóképzés, szóösszetétel és ragozás által. A képzők tana, különös tekintettel az idegen származású és hibásan képzett szavak kiküszöbölésére a helyes magyarság alapelvei szerint. Igék, igeképzők, ige-ragozás, a határozók tana. Egyszerű, bővített és összetett mondat-szerkezet. Olvasmány: „Mátyás király jelesebb tettei“ elemezve, tekintettel az egyes részek szerkezetére. Tizenkét írásbeli dolgozat (leírások, levelek, elemzések). A hangsúlyos vers szabályai és költemények könyv nélkül való betanulása. Kézikönyv: „Rendszeres magyar nyelvtan“ írta Szinnyei József. „Magyar olvasókönyv III.“ írták Lehr és Riedl.

Latin nyelv: Az alaktan teljes átismétlése mellett az egyszerű, bővített és összetett mondat-szerkezet. Subj. és obj. praed. (Kettős acc. és kettős nom.) A jelző és jelzett szó viszonya, a genitivus használata (gen. poss. obj. subj. qual. quant. part. stb). Olvasmány: Livius Róma története királyok kora XVII—XVI fejezet. Phaedrusból huszonegy mese. Kézikönyv: Elischer, Szemelvények Livius „Róma történetéből“. Phoed. Fab. Sel. Bartal-Malmosi Latin mondattan.

Német nyelv: Teljes alaktan mondattani alapon. Kiejtés, hangsúlyozás. A két névelő, a főnév és melléknév ejtegetése, az utóbbinak fokozása, a számnév, névmás, a három segítő ige. A cselekvő és szenvedő ige-hajlítás. Visszaható, személytelen, rendhagyó, értelemmódosító és összetett igék. 125 német és magyar gyakorlat szóval és írásban fordítottatott. Kk. Graf Jakab német nyelvtanának első része. Het. 4 óra.

Történelem: Magyarország története Maklári P. Miklós kézikönyve szerint — s evvel kapcsolatban Magy. orsz. pol. földrajza. Het. 4 óra.

Földrajz: A főbb fizikai törvények. A föld mint világtest.

A föld szárazulata, vizei, légköre, belseje. Het. 2 óra. Kk. Schmidt Ágoston „Fizikai földrajz.“

Szám-tan: Az alapműveletek ismétlése törtszámokkal, a közösleges törtéknek tizedes törtékké s a tizedes törtéknek közösleges törtékké való átváltoztatása, viszonyok, egyszerű s összetett arányok, s azoknak különféle alkalmazása, arányos osztály, lánca szabály, kamatos kamat számítás, vegyítési szabály. Kk. mint az I. és II. osztályban. Hetenként 3 óra.

Mértan: Szerkesztő Planimetria: szögek és egyenes vonalú idomok szerkesztése, területek másolása és meghatározása, távolságok arányos és egyenlő részekre osztása, idomok összeillősége és hasonlósága, átalakítása, arányos osztása és az ide tartozó fontosabb szerkesztő feladatok. Helyszín rajzolás és terepvázolás, irány és kiterjedés szemmel tartásával. Kk. dr. Wohlrab és Landau „Szerkesztő geometriája“ I. rész. Het. 2 óra.

Rajzolás: Összetettebb görög fonadékdisz. építészeti és díszítőmennyi, valamint vázák rajzolása gipsz minták után az árnyékolás tekintetbe vételével. Het. 2 óra.

Tornászati: Heti 2 óra a II. osztálylyal együtt.

IV. Osztály.

Vallástan: Ev. ref. mint a III-ik osztályban. — Ág. hitv. mint a III-ik osztályban.

Magyar nyelv: Irálytan: I. rész. Az egyszerű és szép irály lényege és alkalmazása. A szemléletesség és élénkség tényezői. Verstan. Ügyiratok szerkesztése. Arany „Toldi“-jának irálytani elemzése (három ének könyv nélkül). Időmértékes és hangsúlyos költemények szavallása. Olvasmányok. Kézikönyv: Névy L. „Irálytan“ I. rész, a hozzá kapcsolt olvasó-könyvvel. Arany János „Toldi“ magy. Lehr Albert. Kéthetenként egy írásbeli dolgozat. Heti óraszám: 4.

Latin nyelv: Az alaktani ismeretek ébrentartása mellett a mondat és részei, u. m.: alany, állítmány, tárgy; hely-, idő-, mód- és állapot-, ok- és eredet-, cél- és véghatározók; melléknévi és főnévi jelző, értelmező; az ige-nevek használata és különféle szerkezete; az összetett mondat ismertetése gyakorlati uton. A legszükségesebb ismeretek a verstauból. Prózai olvasmány Róma történetéből: A plebejusok és patriciusok egyenetlenkedése 7. (11—17.)

fejezet, a decemvirek 11. fejezet. Költői olvasmány: Phaëthon. Az olvasmányok nyelvi és tárgyi magyarázatok mellett könyv nélkül is lettek betanítva. A gyakorlókönyvből a 24—37-ik feladat szóval és részben irásilag fordított. Két hetenként egy iskolai dolgozat. Kk. Elischer József latin olvasókönyve s Bartal Antal és Malmosi Károly latin gyakorlókönyve. Het. 6 óra.

Német nyelv: Mondattan, a mondat részei és fajtái; a beszédrészek használata. u. m.: a két névelő, a főnév, az esetten, az ige alakjai, módjai, idői, az igenév, melléknév, névmás, számnév és határozók megfelelő gyakorlatokkal Olvasmányul szolgáltak közmondások, velős mondatok, kisebb prózai és költői szemelvények, u. m.: die Kapelle, die Freude, das Leben, der Esel und die drei Herrn, die beiden Frösche, der Hase und die Schnecke, der Geizige, die Stufenleiter, der betrogner Teufel, der Arme und das Glück, Dornröschen stb. Solon, részben könyv nélkül is. Két hetenként iskolai dolgozat. Kk. Szemák István mondattanának első része. Het. 3 óra.

Történelem: Az ókor története. A keleti népek. Görög s római történet a császárság megalapításáig. Szilágyi S. tankönyve szerint. Het. 3 óra.

Természetrész: Ásványtan: a vegytani előismeretek, az ásványok alakja, természettani és vegytani tulajdonságaik. Az ásványok részletes leírása a vegytani rendszer s a szemlélet alapján. Kőzet- és földtan. Korszakok és formációk. Tankönyv: Buza J. Ásványtan és geológia. Het. 3 óra.

Mathesis: a) **Algebra:** Bevezetés a betűszámításba. A négy alapművelet egész számokkal és törtekkel. Geometriai halmazok mint osztás eredménye. Egy és több tagu algebrai mennyiségek közös osztója, közös többszöröse. Elsőfoku egyenletek egy ismeretlennel. Az arányok ismétlése. Mauritz Rezső általános számítása szerint. Het. 3 óra. — b) **Mértan:** Szerkesztő planimetria: a legfontosabb görbe vonalak, u. m.: kör, ellipszis, hiperbola és parabolára vonatkozó szerkesztések, cycloisok, körlefejtő, kardois és csigavonalok előállításának rajzolása. Bevezető ismertetés az ábrázoló mértanba, szerkesztés az első térben. Kk. Dr. Császár Károly „Szerkesztő Planimetria“ II. rész. Het. 2 óra.

Rajzolás: Az emberi fej rajza arányok szerint, különböző helyzetben, körrajz és árnyékolt kivitelben, rajztanulmányok gypsmintákról, diszitményi és ékitményi rajzok két krétával. Hetenként 2 óra.

Tornászat: Szabad. rend és szergyakorlatok. Sorképzés, oszlopképzés, szakasz- és csapatmozdulatok minden irányban. Korlát, nyújtó, ugró méreze, bak. lovo és kápás támfáni gyakorlatok. Távyaloglás, futás és társas játékok a szabadban. Het. 2 óra.

V. osztály.

Vallás tan: Heti óraszám 2. Ag. ev. és ev. ref. együttesen. A keresztyén egyház története. Ó. és középkor a reformatióig. Kézikönyv: Kovácsy Sándor. Keresztyén egyház történet.

Magyar nyelv: Heti óraszám 3. Szerkezettan. A fölhaladás és elrendezés törvényei s az előadás általános formái. Arany János balladái és Berzsényi ódái alapján a ballada és óda szerkezetének és nyelvének ismertetése. Olvasmányok. Kéthetenként egy írásbeli föladvány. Az év folyama alatt a következő tételeket dolgozták föl a tanulók: „Szilágyi és Hajmási“ (prózai feldolgozásban). „A király esküje“ című balladának elemzése. Egy szabadon választott utirajz. „A tékozló fiu“ (parabola) stb. Kézikönyv: Névy László. Szerkezettan; Beöthy-Greguss; Arany János balladái. Dr. Versényi György: Berzsényi ódái.

Latin nyelv: Heti óraszám 6. I. Carthago és Róma a II. púnháboru korában. Iskolai tárgyalás anyagát képezte Livius XXI. könyvének 1—42. fejezete. Számon kért kötelező magán olvasmányul a XXI. könyv 43—53 fejezete volt kítűzve. — A római lyrai költés történeti ismertetése. Naevius, Ennius, Catullus, Vergilius, Horatius, Tibullus, Propertius, Ovidius és Martialis élete. Az iskolában tárgyalatott: „Cn. Naevius és Qu. Ennius“ sirverse. „G. Valerius Catullus“ I. III, IV., X., XXXI., XXXIII., XXXVIII., XLVI.; L., LXXVI., LXXXIV., CI. költeménye. „P. Vergilius Maro“ Ecl. IX. „Q. Horatius Flaccus“ Carin. I. 4., II. 14., 18. Epod. 2. „Albius Tibullus I. 10. „Sextus Propertius“ IV. 21. „P. Ovidius Naso“ Met. I. 611—724. „M. Valerius Martialis I. 13., 42., 61., IV. 44., V. 69., VI. 65., VIII. 76. — III. Római régiségek, ugyszintén az építés és szobrászat jelesebb emlékei annyiban ismertetve, amennyiben az olvasmány és a taneszköz megengedte. Két hetenként a tárgyhoz alkalmazott szöveg alapján írásbeli dolgozat. Kézikönyv: „Titi Livii“ ab urbe condita liber XXI. et XXII. Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátták Bartal Antal és Malmosi Károly. II. kiad. Budapest, 1883. — Jegyzetek „Titus Livius“ XXI. és XVII. könyvé-

hez. Irták Bartal Antal és Malmosi Károly. Budapest, 1881. — „Anthologia latina.“ Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta Pirchala Imre. II. kiad. Budapest, 1885. — „Római régiségek.“ Irta Wilkins A. S. Budapest 1881.

Görög nyelv: Heti óraszám 5. Olvasott szöveg alapján a görög nyelv rendes alakjainak elsajátítása és begyakorlása. A görög nyelv rokonsági viszonyai, a görög írás, a hangok, a hangsúly, a névragozás, az ige ragozás. Az első harmadban hetenkint, később két hetenkint írásbeli dolgozat. Kézikönyv: „Curtius György görög nyelvtana.“ (Alaktan). Fordította dr. Ábel Jenő II. kiad. Budapest, 1886. — „Görög elemi olvasókönyv“ Curtius görög nyelvtanához. Szerkesztette dr. Schenk Károly. Fordította dr. Ábel Jenő. Budapest, 1886.

Német nyelv: Heti óraszám 3. A mondatban befejezése: az összetett mondat és fajtái, mellé- és alárendelt mondatok szerkesztése, a mellékmondatok rövidítése, többszörösen összetett mondatok, körmondatok, hangsúly és szórend, megfelelő gyakorlatokkal. Olvasmányok: prózai és költői szemelvények, Herder „Cid“-jéből 23 válogatott románc fordítva, tárgyi és tartalmi magyarázatokkal, részben könyv nélkül s prózában földolgozva. Iskolai és házi dolgozat két hetenként. Kézikönyv: dr. Szemák István német mondattanának II. része. Hoffmann Mór német tan- és olvasókönyvének III. kötete.

Történelem: Róma története, Augusztus óta a császárság bukásáig. A germánok. A népvándorlás s annak folytán keletkezett új államok. Az izlam eredete s terjedése. A pápaság, hűbértség és a keresztes hadjáratok. A nagy királyságok alakulása. Kézikönyv: Szilágyi Sándor „Egyetemes történet“-e. Het. 3 óra.

Természettudományok: Heti óraszám 2. Növénytan: az őszi és tavaszi flóra egyes alakjainak leírása, szövet- és alaktan, a növények élete, rendszeres (Sachs r.) leírása, földrajzi elterjedések, mikroszkopi vizsgálatok, rajzolás, a növények meghatározása, gyűjtése. Kirándulások. Kézikönyv: Búza János „Növénytan.“

Matematika: Heti óraszám 4. I. Algebra. Elsőfoku egyenletek két és több ismeretlennel. Proporciónok tana. Hatványozás, két tagu algebrai kifejezés magasabb egész hatványai (Pascal-féle háromszög). Négyzetgyök és köbgyök részletes tárgyalása. Műveletek gyökjelekkel. Irrationalis és imaginaris mennyiségek. Négyzetes egyenletek megfejtése. — II. Geometria. Planimetria a körbe és a

kör körül rajzolt sokszögek kivételével. Kézikönyv: Mauritz Rezső: „Algebra.“ Ábel Károly: „Geometria.“

Torna: Heti óraszám 2. A IV. osztálylyal együttesen.

VI. osztály.

Vallás tan: (ág. és helv.) A keresztyén egyház története a reformatiótól kezdve. Kovácsi Sándor tankönyve szerint. Hetenként 2 óra

Magyar nyelv: A prózai írásművek elmélete. Olvasmányok: Székely István, Heltai, Pethő, Cserey, Virág Benedek s Horváth Mihály történeti műveiből, Nagy Lajos jelleme Szalaytól, Zrínyi a költő, ifjúsága Salamon Ferencztől s ezeknek alapján az írály- és szerkezetani szabályok ismétlése mellett a történeti-, több novella és ismert regény alapján a költői próza. — Szóuoki beszédek: Deák F., br. Eötvös József, Kölesey Ferencz, Ipolyi Arnold és Kossuth Lajos műveiből, melyeknek alapján a szóuoki prózát tárgyaltuk. — Értekezések: Pázmány Pétertől, Zrínyi Miklóstól, Faludy Ferencztől, Szabó Károlytól, Arany Jánostól, Csengery Antaltól, Erdélyi Jánostól s ezeknek alapján az értekező próza. — Schakespeare Coriolanusa s Molière Tudós nők ezimű vigjátékának alapján a tragicum és comicum, továbbá a dráma szerkezete, sajátosságai s a benne szereplő személyek jellemei, az esemény és cselekvény. A nyelvek osztályozása s a magyar nyelv rendszere. — Írásban feldolgoztattak: 1. Egy szép őszi este (leírás). 2. őszi estén (elmélkedés). 3. A ki sokat markol, keveset szorit (chria). 4. Magyarország nem volt, de lesz (chria). Addig takaródzál, meddig a pokrócz ér. 6. A szépség. (aesthetikai tanulmány megbeszélés alapján). 7. A bizonyítás alakjai. 8. Védbeszéd egy apagyilkos mellett, ki születésétől vak volt. 9—11. Szokrates, Plató és Arisztoteles bölcsészete. Kékek. Névy Rhetorikája és dr. Szinnyey József „A magyar nyelv rövid rendszere.“ Het. 3 óra.

Latin nyelv: C. Sallusti Crispi „De Bello Jugurthino“ 1—46 cap. részletes nyelvi és tárgyi magyarázatokkal, phraseologiai és stilistikai jegyzet-gyűjteménnyel, a melyeket könyv nélkül is betanultak. A haldokló Micipsa és Adherbal beszédét könyv nélkül is betanulták. A 46 caputtól végig terjedő rész magánolvasmány tárgyat képezte, a melyről a tanulók számot adtak. Sallust. élete és művei. P. Vergili Maronis Aeneidos I. és II. egészen részletes

nyelvi magyarázatokkal, a költői stílus sajátosságainak kiemelésével és szépségeinek fejtegetésével. — tárgyi és regiség-tani magyarázatokkal. Az Aeneis művészi szerkezetének fejtegetése, hivatkozva a röviden megismertetett homéroszi eposokra és a Vergilius követő magyar és idegen országai alkotásokra. Vergilius élete és művei. Irodalomtörténet. Ev folytán a latin alaktant kis részekben, a melyek óráról-órára voltak feladva, kétszer átismételték teljesen. A mondattan szabályait pedig minden egyes mondat elemzése által gyakorolták szakadatlanul egész éven át. Ezek alapján havonként két írásbeli iskolai dolgozat, a melyek tárgyát az I. harmadban a Sallustiusból olvasott szöveg alapján alkalomszerűen összeállított kis összefüggő elbeszélések képezték, a II. harmadban pedig Vergilius életrajza. Kk. Sallustius, Bartal-Malmosi, hozzá jegyzetek Jánosi Boldizsártól. — Vergilius, Pirchala Imre, jegyzetekkel együtt. Hetenként 6 óra.

Görög nyelv: Az V. osztályban bevégzett alaktani rész ismételve. A „mi“ végű igék első és második osztálya, a rendhagyó igék. A mondattan szabályai az olvasott textus minden egyes mondatán elemzés által begyakorolva és összefoglalva. Olvasmányok. A Schenkel-Ábel olvasókönyvből a 74–100 gyakorlat, kevés kihagyással. A mesékből a 24–35. Apróbb elbeszélések: 1, 2, 3, 4, 5, 12, 13, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 33, 34, 35. Nagyobb elbeszélések: 1, 2, 4. Epigrammák: A. 1–10. B. 1–5. C. 1–3. Jambusok: 1. Babrios meséi: 1–5. Xenophonból, (Horváth Zs. kiad.) a Cyropaediából I, II. és III. szakasz, a Memorából III. és IV. szakasz. Xenophon élete és művei. Havonként két írásbeli iskolai dolgozat részint magyarból görögre, részint görögből magyarra. A phraseologiai és stilisztikai jegyzet-gyűjteményt, mint a latinnál, könyv nélkül is betanulták. Kk. Görög nyelvtan Curtius-Ábel, Olvasókönyv Schenkel-Ábel, Xenophon Schenkel-Horváth. Het. 5 óra.

Német nyelv: A német költészettanból a legszükségesebb verstani ismeretek és a legfontosabb költői műfajok. Költői olvasmányok: Arion Schlegeltől, Klein Roland, König Karls Meerfahrt és der Schenk von Limburg Uhlandtól, nyelvi és tárgyi magyarázat mellett könyv nélkül is. Prózai olvasmányok: die Bergruine, Reise auf der Gotthard és Homer. Két hetenként egy iskolai dolgozat. Kk. F. W. Gredy die deutsche Poetik és Hoffmann Mór Német tan- és olvasókönyv III. kötete. Het. 3 óra.

Történelem: Az ujkor. A felfedezések. A reformatio. A tudomány és művészet ujjáéledése. A vallásos és nemzeti háborúk.

A fejedelmi abszolútizmus kora. Demokratikus mozgalmak. A francia forradalom és Napoleon kora. A juliusi forradalom, s annak hatása. Az 1848 iki események rövid vázlatja. Szilágyi Sándor tankönyve nyomán. Heti 3 óra.

Természetrész: Állattan. Elemi és összetett szervek, életműködés. Az állatok rendszeres leírása, földrajzi elterjedésök. Mikroszkopi vizsgálatok, rajzolás, meghatározás, állatgyűjtés praeparálás. Tankönyv: dr. Roth Samu az állattan alapvonalai. Het. 3 óra.

Mathesis: Het. 3 óra. Kk. Mauritz R. „Algebra“ és Abel K. „Geometria.“ — a) Algebra: A hatványozás általánosítása. Műveletek zero, negatív és tört kitevőjű hatványok és gyökmeny-nységekkel. Imaginaris számok. Számrendszerek. Logarithmusok. b) Geometria: A körbe és a körül írt szabályos sokszögek, a kör mérése. Geometria és Trigonometria.

Torna: A IV. és V. osztálylyal együtt. Het. 2 óra.

VII. osztály.

Vallás: (ev. ref.) A magyar egyházi reformatio története. Irta: Heiszler József, Sárospatak 1873. Het. 2 óra. (Ág. h. ev.) Bibliai bevezetés. A bibliai eredeti nyelvei és fordításai. Ó- és újszövetség könyvei, kiválóbb íróknak élete és jellemzése. Olvasmányok a nevezetesebb könyvek egyes részleteiből. Tankönyv: Bib. Bevezetés középtan. használatra. Sárospatak, újabb kiadás. Hetenként 2 óra.

Magyar nyelv: A költői műfajok elmélete. Olvastattak és magyaráztattak: Csörsz Árka Tompától, Az arany szarvas regéje Aranytól, Mátyás Király Czuczortól, Árvalányhaj Tompától, János vitéz Petőfytól, A fekete eb Garaytól, A Zrinyiasz, Csokonai Dorottyája, Zalán futása, Keményháza Vörösmartytól, A fülemile Aranytól, románczok, balladák Petőfytól, Gyulaitól, Aranytól és Kriza gyűjteményéből. Családi kör Aranytól. Levél egy kibujdosott barátom után Tompától. — Oktató epikai művek Tóth László, Kazinczy Ferencz, Fáy András, Szentmiklósy Alajos és Greguss Ágost stb. műveiből, ezeknek alapján az epikai költészet jellemzése és fajtái, számos mű és népdal, mutatványok Kisfaludy Sándor Himfy szerelmeiből, Őszi tájnak, Tornáczomon Tompától, Enyhülés Aranytól, Gondolatok a könyvtárban Vörösmartytól, A magyarokhoz Berzsenyitől, Hymnusz Köleseytól, A vén cigány Vörösmartytól, Egy

gondolat bánt engemet Petőfitől, s ezeknek alapján a lyra tekintettel az egyes fajok történeti fejlődésére. — Katona József Bánkújja, Madách Az ember tragoediája, Szigligeti Ede Liliomfija, ezeknek és a VI-ik osztályban olvasottak alapján a drámai költészet jellege, sajátosságai és történeti fejlődése. — Írásban feldolgoztattak: 1. A tanév elején, szónoki beszéd. 2. A költői nyelv sajátosságai. 3. A monda elmélete s osztályozása. 4. Petőfi János vitézének költői méltatása. 5. Jó erkölcs és kitartó szorgalom vezetnek célhoz. 6. Nem mind arany, a mi fénylik. 7. A ballada és románcz elmélete. 8. Európa kormányformái. 9. Szabadon választott tárgyról elmélkedés. 10. A tragicum Bánkúján alapján. Kk. Névy Poetikája. Heti óraszám 3.

Latin nyelv: I. Az előző évben olvasottak folytatásául: P. Vergilius Maro Aeneisének II. énekéből a 438—558. 588—670., 705—795, V. ének 700—745., 762—871. vers; a VI. ének (1—901 v.) teljesen olvastatott, a szükséges tárgyi és tartalmi magyarázattal felvilágosítva. — II. Cicero élete és művei. A Verres elleni beszédek IV. könyve (de signis) teljesen olvastatott és tárgyalatott A Catilina elleni I. beszéd. Kötelező magán olvasmányul, mi a tanulóktól számon kéretett, a Catilina elleni II. beszéd szolgált. III. A római irodalom történeti ismertetése Vergiliusig. A római állam-, magán-, vallás- és hadi régiségekből a nevezetesebb részek. — Két hetenként írásbeli dolgozat. Kézikönyv: P. Vergili Maronis Aeneidos libri XII Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta Pirchala Imre. Budapest, I. 1881. — Jegyzetek Vergilius Aeneisének I—XII. énekéhez. Irta Pirchala Imre, Budapest, 1882. — M. Tullii Ciceronis orationes selectae XXI. ed. Reinholdus Klotz. Pars I. Lipese, 1885. — A római nemzeti irodalom története. Irta Szerelemhegyi Tivadár. Budapest. 1886. — Római régiségek. Irta Wilkins A. S. Budapest, 1881. Heti óraszám 6.

Görög nyelv: I. A homerosi kérdés jelen állása. Homeros Odysseájából az I. II. III. és IV. ének teljesen olvastatott. Kötelező magán olvasmány volt, a miről a tanulók számot adtak, a VII. ének. II. Görög régiségek. A görög állam, magán-, vallás- és hadi régiségek nevezetesebb részei. A görög irodalom története. Az elégiai, iambusi és lyrai költés. A dráma. Kézikönyv: Homeros Odysseája. I—III. ének. Magyarázta és bevezetéssel ellátta dr. Ábel Jenő. Budapest, 1881. — A VI. és VII. énekre nézve: Homeri Odyssea et Guilelmus Dindorf. Pars. I. V. kiad. Lipese, 1884. — Ó görög élet. Irta Mahaffy I. P. Budapest, 1881. — A görög iro-

dalom története. Irta Jebb R. C. Fordította: Fináczy Ernő. Budapest, 1880. — Két hetenként írásbeli dolgozat. Heti óraszám 5.

Német nyelv: A német irodalomtörténetből a legnevezetesebb mozzanatok a legrégebb időtől a 2-ik virágzó korszakig (1748-ig) Heinrich Gusztáv kézikönyve nyomán. Olvasmányok: Goethe „Hermann und Dorothea“ idyllicus eposzából a 6, és 7-dik ének és Schiller „Wilhelm Tell“ színművéből a 3-ik felvonás. Két hetenként iskolai dolgozat. Kk. Weber Rudolf „Goethe Hermann und Dorothea“-ja és Heinrich Gusztáv „Schiller Wilhelm Tell“-je. Het. 3 óra.

Történelem és földrajz. Az egyes államoknak rövid történeti áttekintése után a legújabb kor tüzetes tárgyalása főtekintettel az egyes államok alkotmánya, földrajzi, kereskedelmi, közművelődési és hadászati sajátosságaira. K. k. Scholz Politikai földrajza. Het. 2 óra.

Menyiség tan: Het. 3 óra. Kk. Mauritz R. „Algebra“ és Ábel K. „Geometria“ — A másodfoku egyenletek teljes elmélete, a másodfokura redukálható magasabb fokú és a reciprok egyenletek. Arithmetikai progressio és alkalmazása a szabad esésnél. A geom. progressio és alkalmazása a kamatos kamat-, járadék-, betét- és törlesztési számításoknál. A végtelen geom. progressio tekintettel a periodicus tizedes törtekre. Stereometria. Írásbeli gyakorlatok.

Természettan: Het. 4 óra. Kk. Fehér Ipoly „Kísérleti Természettan.“ Bevezető alapfogalmak. Mechanika. Akusztika. Optika.

Tornászat: Het. 2 óra. Rendgyakorlatok: Ellenvonulások oszlopba fejlődés, oszlopmozdulatok és szakaszgyakorlatok. Szabadgyakorlat 4-es, 8-as és 12-ös ütemekben ellenkező sorokkal, súlyzó és botgyakorlatok. Távfutás 1—22 percig. Szerekeni gyakorlat: korlát, nyújtó, támfá, bak, ló és ugró állvány, ugró méreznén. Kibrándulások a szabadba játék és gyakorlatokkal egybekötve.

VIII. Osztály.

Vallástan: (ev. ref.) mint a VII-ik osztályban. (Ág. ev.) mint a VII-ik osztályban. Ezenkívül az érettségi vizsgálatához előkészületül: a hit- és erkölcs tan s a ker. egyház, főleg a reformatio történetének fontosabb fejezetei. Het. 2 óra.

Magyar nyelv: A magyar nemzeti irodalom történeti át-

tekintése az egyes korokat és írókat jellemző irodalmi művek alapján. — Olvasmányul azon irodalmi emlékek és kiválóbb művek szolgáltak, melyekben a nyelv történeti fejlődése, nemkülönben az az egyes korszakok irodalmának jellege szemlélhető, hogy így anyanyelvünk és irodalmunk fejlődése, haladása és tökélyesbülése megismerhető legyen, másrészt pedig az alsóbb osztályokban olvasottak kiegészíttessenek. Olvastattak ezeken kívül hírlapi cikkek, tanulmányok, értekezések, élet- és jellemrajzok az egyes, kevésbé ismert írókról. — Írásban feldolgoztattak: 1. Miért népesedett be először Görögben és Italia, (foldrajz-történeti tanulmány). 2. Tanulmányok a különböző középkori codexek egyes szabadon választott részeiről. 3. A görög befolyás veszedelmes volta hazánkra. 4. Zrínyi Miklós és gr. Ráday Gedeon. 5. Az újabb királyi intézmény. 6. Az önszeretet. 7. Minél műveltebb valaki, annál inkább kell szenvedélyein uralkodnia. 8—15. A magyar nemzeti irodalom 7 korszakának jellemzése. Kk. Beöthy. Heti óraszám 3.

Latinnyelv: Q. Horatii Flacci Carm. I. 1, 3, 14, 22, 24. II. 3, 10, 14, 18. III. 1, 2, 5, 30. IV. 3, 5, 7. Epod 2, 7. Sat. I. 1, 9. Epist. I. 2, 4. De Arte Poëtica 1—294 v. Alaki, szerkeszteti és kimerítő tárgyi magyarázatokkal, Phraseologiai jegyzetgyűjteménnyel, a melyet könyv nélkül is betanultak. Metrika. Horatius élete és műveinek jellemzése, azokban a stoicizmus és epicureizmus nyilvánulása. P. Cornelii Taciti Annalium liber I. részletes nyelvi és tárgyi magyarázatokkal, olvasás közben Tacitus stílusának jellemzésével és syntaxisának sajátosságaival, s kimutatva az okot az író korának tompult izlésében. Tacitus élete és műveinek tartalmi ismertetése. A római irodalom ismertetése a legrégebb időktől Tacitus koráig, legbővebben tárgyalva a lyrai és eposi költészet, a szónoklat és történelem. Stiliztika. Régiségtan. Róma alkotmányának fejlődésével. Magán olvasmány: Cicero „De senectute.“ Havonként két írásbeli iskolai dolgozat. Kk. Horatius, Bartal-Malmosi. Az ódákhöz jegyzetek Bartal Antaltól. Tacitus, Petrovics Ferencz. Cicero, dr. Heinrich Gusztáv magyarázatos II. kiadása. — Stiliztika, Pirchala Imre. — Régiségtan, (Bojesen-Hoffa) — Okányi Pál. A gyakorlatok tárgya részint Kolmár, Svábi és Vagácsból voltak kiszemelve, részint az olvasott textus alapján összeállítva, főleg a stiliztikaiak. Het. 5 óra.

Görög nyelv: Homeros, Ilias I. és VII. könyv egészen. Folytatólag ismertetve a homéroszi kérdés, és az eposok tartalma. Görög régiségtani magyarázatok. Az I. könyvből egy részt, (456—

530 v.) könyv nélkül is betanulták. Platon, Sokrates Apológiája, egy két caput kihagyásával. Platon élete. főbb műveinek ismertetése és bölcsészetének jellemzése. A görög bölcsészet fejlődése a legrégebb természet-bölcselőktől Platon és Aristotelesig. A görög irodalom ismertetése, különös tekintettel a dráma és bölcsészet irodalmára. Régiségtan. Havonként két írásbeli iskolai dolgozat, a melyeknek tárgyát részint az olvasott textus alapján szerkesztett kisebb elbeszélések képezték, a melyeket magyarból görögre fordítottak, részint kiszemelt görög textusok, a melyeket magyarra fordítottak. Kk. Hom. Ilias ed. Dindorf. Platon, Socr. Apol. Horváth Zsigmond. — Görög régiségtan, Mahaffy után. Het. 4 óra.

Német nyelv: A német irodalom-történetből a 2-ik virágzó korszak: Klopstock, Wieland, Lessing, Herder, Goethe, Schiller; a Hainbund, Sturm és Drang korszak; a klasszikusok kortársai és a romantikus iskola Heinrich nyomán. Olvasmány: Goethe „Iphigenie auf Tauris“ színművéből a 3-ik és 4-ik felvonás. Két hetenként egy írásbeli dolgozat. Kk. Dr. Bauer Simon „Goethe Iphigenie auf Tauris“-a. Het. 2 óra.

Történelem: Magyarország oknyomozó történelme. Kk. Mangold. Het. 3 óra.

Mennyiségtan: Het. 2 óra. Combinatio és a binomialis tétel. Az egész mennyiségtan ismételése. Házi és iskolai írásbeli gyakorlatok. Kk. Mauritz R. „Algebra“ és Ábel K Geometria.

Természettan: Het. 4 óra. Hőtan, az anyag szerkesztése vonatkozó főbb vegytani fogalmak. Mágnesség és elektromosság. A kosmographia elemei. Kk. Fehér Ipoly „Kísérleti Természettan.“

Philosophiai propaedeutica: Lélektan: a lelki élet-ről, (idegrendszer, idegalkat, egyéni természet, az organisatio mulékony hatásának eredményei,) a lelki jelenséget főbb csoportjai: az érzetek, a képzetek, a tudat és a képzetek tüneményei, a kedélymozgalmak, a mozgások tüneményei. — Logika: a logikai gondolkodás kifejlődése (a képzetek associatív és apperceptív összeköttetései, formái); az általános (fogalmak, itéletek, következtetések) és rendszeres gondolkodás (meghatározás, osztályozás, bebizonyítás) formái. — A tudományok felosztása és főbb (inductív és deductív) módszerek. Comte és Spencer osztályozása. Dr. Pauer Imre tk. nyomán. Kidolgozott tételek: „Az idegesség“, „A kedélymivélésről“ és „Igaz-e, hogy tantum scimus, quantum memoria tenemus?“ Het. 3 óra.

Tornászati: a VII-ik osztályljal együtt. Het. 2 óra.

VI.

Érettségi vizsgálat.

Az érettségi vizsgára a törvény által meghatározott időig jelentkeztek 19-en, kik közül azonban 4 a kiváncsolomnak teljesen meg nem felelvén az osztályvizsgán, 1 osztályismétlésre, 1 két tantárgyból, 2 pedig egy tantárgyból javító vizsgára utasított.

Írásbeli érettségit tett 15 ifju. A feldolgozandó tételek voltak:

1. A magyar nyelv és irodalomból:

a) Lyrának a XVI-ik században.

b) A szellemi és anyagi tőke, mint az egyéni és nemzeti szabadság sarkköve.

c) Erdély különválása s ennek befolyása a magyar hazafias szellem ápolására.

Mind a három tételt kidolgozták. Jeles eredménnyel dolgozott 6 ifju, jóval 4, elégséggel 5.

2. Latinnyelv és irodalomból.

Cicero, Laelius: De amicitia XVI. caput. magyarból latinra. Jelesen dolgozott 1, jól 1, elégségesen 13.

3. Görögéből: Platon „Politeia“-jából egy kis dialogus az „Öreg-ségről“: jelesen dolgozott 5, jól 5, elégségesen 5.

4. Németből: Az elbeszélés a három gyűrűről, Lessing böles Nathán ezimü drámájából. Jelesen dolgozott 7, jól 5, elégségesen 3.

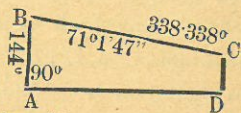
5. Mathesiből: a) Algebra: Egy erdőt 18 év mulva lehet vágni, ez idő elteltével minden évben 2850 frt jövedelmet ad, mi az erdő mostani értéke $4\frac{1}{2}\%$ -it vevén számításba?

$$x^2 + y \sqrt{xy} = 28.$$

$$y^2 + x \sqrt{xy} = 84.$$

b) A geometriából: Egy rétnek ilyen alakja van. Az adott alkotó részekből kiszámítandó a rét területe; elosztandó két testvér között egyenlően úgy, hogy az osztóvonal az AB oldallal párhuzamosan haladjon. Az „A“ ponttól mily távolra kell a rétet ketté hasítani? — Jelesen dolgozott 3, jól 5, elégségesen 7.

A szóbeli érettségi vizsgát június 16—17-ik napján tartottuk ms. és főt. Kun Bertalan ev. ref. püspök elnöklete alatt, ns. Heinrich Gusztáv egyetemi tanár, mint kormányképviselő jelenlétében. A vizsgáló bizottság tagjai voltak az igazgató-választmány kiküldöttei, névszerint: Czéner Pál főesperes, Terhes Pál ev. ref. lel-

kész, Glauf Pál ág. ev. lelkész, Csider Károly főgondnok, Institorisz Endre, az igazgató és a szaktanárok.

Szóbeli érettségi vizsgát tett 15 ifju. Jelesen érettnak nyilváníttatott 1, jól 6, egyszerűen 6, kettő pedig 1—1 tantárgyból 2 hóup mulva pótvizsgára utasított.

Az érettségi vizsgát sikerrel tették le: Albert János, Benedek Lajos, Egly Ernő, Glozer László, Hurrai Emil, Krno Milos, Lámer János, Nagy Dezső, Novomeszky Gusztáv, Papszász Gyula, Stráberger Ferencz, Tóth Kálmán, Uthy István. Ezek közül lép a theologiai pályára 1, a tanárira 1, technicaira 2, jogira 2, orvosira 2, katonaira 2, erdészetre 2, kohászatira 1.

VII.

Ösztöndíjak.

1. A Huszth József-féle 1000 frtos alapítványtőke kamatját 45 frtot kapta Albert János VIII. oszt. tanuló.

2. A Miklovics György-féle alapítvány kamatját 45 frtot kapta Lámer János VIII. oszt. tanuló.

3. A dr. Nagy Lajos emlékére tett 1000 frt alapítványtőke kamatját kapta felerészben, azaz 22 frt 50 krt Soós Barna VII. oszt. tanuló, másik felerészben, azaz 22 frt 50 krt Demeter István VI. oszt. tanuló.

4. A Huszth Andrásné-féle 600 frt kamatját 27 frtot kapta Rausztai György VI. oszt. tanuló.

5. A Lichárd Károly-féle két drb 100—100 frtos földtehermentesítési kötvényből álló alapítvány 5—5 frt kamatait kapták: Juhász László VI. oszt. és Bazovszki Lajos IV. oszt. tanuló.

6. A Pelsütz-Szentpétery 100 frtos alapítvány kamatját 5 forintot kapta felerészben Lenkey László, felerészben pedig Koos Mihály I. oszt. tanuló.

7. A Káposztás József-féle alapítvány 2 forintos kamatját kapta Vincze István III. oszt. tanuló.

VIII.

Taneshközök.

a) Könyvtár.

Könyvtárunk gyarapítására a lefolyt tanévben kiváló gond fordított. Éreztük régóta, hogy szakkönyvek hiányában a nevelésügy fokunkint fejlődő tökélyesbülésével lépést tartani nem lehet, s hogy bármily kiváló szakemberek álljanak is az egyes tanszakoknak élén, csak úgy lesznek és lehetnek képesek megfelelni a nevelésügy kívánalmainak, ha azon kutforrások, melyek az egyes szakokat teljesebbekké teszik, rendelkezésükre állanak. — Már régen óhajtottunk ezen segíteni, de a korlátolt anyagi viszonyok folytán tanári karunk mindenik tagja kénytelen volt, — ha csak elmaradni nem akart, — sajátjából rendelni meg a legszükségesebbeket. — Azonban a lefolyt évben a tanári karnak segélyére jött az igazgató-választmány, midőn kimondotta azt, hogy az 1887. évben legalább 800—900 frt fordítand felszerelések s könyvtárunk gyarapítására. — De segélyünkre jött a m. kir. tud. Akademia is, mely hivatalosan értesítette az igazgatóságot, hogy kiadványait tanintézetünknek megküldendi s a m. kir. Természet-tudományi társulat is, mely 37 db kiváló becsü művel gazdagította könyvtárunkat. — Ily anyagi forrás és ily nemes áldozatkészség lehetővé tették, hogy a lefolyt tanévben könyvtárunk leltározása és szakszerű beosztása befejeztessék. — Könyvtárunk állománya 2727 műből áll 3310 kötetben, s az egyes szakok szákok szerint következőleg oszlik meg: 1. Theologia: 880; 2. Philologia és paedagogia: 168; 3. Mathematica és természettudomány: 203; 4. Philologia, irodalom, könyvészet: 608; 5. Historia és geographia: 375; 6. Jog- és államtudományok: 132; 7. Orvosi szak: 75; 8. Vegyes: 286 munka; ezeken kívül 1566 db értesítő és 1112 füzet hírlap és folyóirat. — A fentebbieken kívül gyarapították ez évben könyvtárunkat: Mindszenty Bertalanné egy régi bibliával, Bodor István és Kispál Mihály tanárok több becses művel, Percz Pál 3 db. régi könyvvel.

Az ifjúsági könyvtár 34 kötetvel szaporodott 8 frt értékben.

b) Szertárok.

1. Természetrajzi muzeum rendezés alatt. a) Állattani osztályban volt 1474, szaporodott 6 tárggyal, van összesen

1480 szám. b) Növénytani osztályban volt 1298, szaporodott 30 tárggyal, van 1328 szám. c) Ásvány- és földtani osztályban volt 2238, szaporodott 9 tárggyal, van 2247 szám. Összes: 5055 szám.

2. Physikai muzeum gyarapodása;

1., 2 Ampére-féle állvány 4 vezetővel, egy álló és egy mozgó solenoiddal .	32 frt — kr.
2., Összetett rotatio készülék: egy állvány 5 kísérletre, egy kettős mágnes, egy egyszerű mágnes, két áramvezető	56 frt — kr.
3., Egy nagy Bunsen-féle chrom battery 6 elemmel	42 frt — kr.
4., Egy de la Rive-féle uszó solenoid	5 frt — kr.
5., Egy Crooks féle radiometer . .	4 frt 50 kr.
6., Egy Weber-féle Langers boussole	24 frt — kr.
7., Egy Ruhmkorff féle szikra inductor	25 frt — kr.
8., Egy Gaiffe-féle inductiv készülék .	14 frt — kr.
Összesen .	202 frt 50 kr.

Ezekon kívül Havas Ignác magy. kir. mérnök ur ajándékozott egy igen szép hajómintát.

3. A vegytani szerek és eszközök száma 85. Nem szaporodott.

4. Földrajzi tanszerek: A földrajzi tanszerek gyarapodása a lefolyt isk. évben következő: Kispál Mihály tanár adományából: Finnország fali térképe. Vétel utján: Kiepert 3 drb ókori történelmi fali térképe 33 frt — kr., Spruner-Brettschneider 10 drb közép- és ujkori tört. fali térképe 36 frt — kr., Hatsek Ignác Magyarosz. közigazgatási fali térképe 14 frt., és Gönczy-Berghaus Ázsia és Afrika fali térképe 13 frt 70 kr., összesen 96 frt 70 kr. értékben. Térképgyűjteményünk ezekkel 55 drbból áll.

5. A régiség- és pénzgyűjteményben volt 895 drb, szaporodott 21 drbbal, van összesen 916 drb.

6. Kézműtárgyak: 11 drb. Ez évi ajándékok: Bodor István tanár urtól a f. pokorágyi pogánykori temetőben talált két kis urna, Bodor Dezsőtől ugyanott talált 5 drb ezüstpénz, Varga Istvántól 2 db ezüst és 7 db rézpénz.

IX.

Ifjusági egyesületek.

a) Önképzőkör.

Az Önképzőkör alakuló közgyűlését Bodor István tanár elnöklése alatt 1886-ik év szept. hó 19-ik napján tartotta, s működését 1887. május haváig folytatta. Ez alakuló közgyűlésen megválasztottak: alelnökké Albert János, titkárrá Tóth Lajos, főjegyzővé Tóth Kálmán, pénztárnokká Papszász Gyula VIII-ik, aljegyzővé Tóth Béla, ellenőrré Soós Lajos VII-ik osztálybeli tanulók. Az év folytatán tartott a társulat 25 gyűlést, melyen 25 művet elemeztek és szavaltak a kör tagjai. Az elemzés közül emlékkönyvbe vétetett 2, megdicsértetett 10, a többi méltánylásban részesült. A titkári hivatalhoz beérkezett 31 munka. emlékkönyvbe vétetett 4, megdicsértetett 3, méltányoltatott 12, a többi egyszerűen tudomásul vétetett. A bírálatok közül emlékkönyvbe vett a társulat 2-öt, megdicsért 8-at, méltányolt 4-et.

Pályadíja a társulatnak volt 6, melyekre a tételeket rendszeren a tanári kar tűzi ki. Pályadíjt nyertek: Tóth Béla VII-ik, (társulati első díj 6 frt), Albert János VIII-ik (Jánosdeák Andrásné által, fia László emlékére alapított első díj 5 frt), Varga István VII-ik (a Jánosdeák László emlékére alapított 2-ik díjat 5 frt), Sándor Szilárd VIII-ik (a Szabó Márton-féle díjat 5 frt), Szabó László V-ik (a Fülep Benjámin tanár által korán elhunyt fia, Béla emlékére alapított 100 frt kamatját 4 frt 50 krt). Kishonthy Ákos VII-ik osztálybeli tanuló (a tarsulati kis díjat 3 frtot).

A társulat ez évben is kegyeletteljesen ünnepelte meg — bár szőkebb körben, — márczius 15-ikét. Ez alkalommal a műsorozat a következő volt: 1. Enekkar. 2. Megnyitó beszéd dr. Veres Samu tanártól. 3. Hogy is volt csak? Szász Gerőtől, szavalta Novomeszky Gusztáv. 4. Emlékezés márczius 15-ére, Lámer Jánostól. 5. Alkalmi óda, Albert Jánostól. 6. Rendületlenül, Arany Jánostól, szavalta Uthy István. 7. Enekkar. 8. Emlékezés, Tóth Kálmántól, szavalta Krno M. 9. Bém Erdélyben, Hurray Emiltől. 10. A lengyelek fehér asszonya, Jókai Mórtól, szavalta Sándor Szilárd. 11. Alkotmányunk 1848-iki reformjáról, Sárkány Imre tanártól. 12. Enekkar.

A társulatot egyik volt tagja, Richter Aladár, Beöthy Zsolt-nak „A szép prózai elbeszélés“ című művével ajándékozta meg.

Vagyona: Tökésítve . . . 150 frt — kr.
Készpénzben . . . 20 frt 70 kr.

Összesen: 170 frt 70 kr.

Tagjainak száma volt: 49.

b) Ifjusági gyámintézet.

A tanuló ifjuság a lefolyt tanévben immár 13-ik évben rakta össze a szeretet filléreit s azokat, az alapszabályok értelmében, az év végén az alább elősorolt nemes ezélokra osztá ki. Az 1-ső osztályban 70 tanuló közül 66 tanuló 8 frt 87 krt, — a 2-ik oszt. 38 t. közül 37 t. 5 frt 7 krt, — a 3-ik oszt. 20 t. közül 20 t. 3 frt 4 krt, — a 4-ik oszt. 18 t. közül 18 t. 3 frt 39 krt, az V-ik oszt. 22 t. közül 22 t. 1 frt 82 krt, — a 6-ik oszt. 16 t. közül 14 t. 1 frt 55 krt, — a 7-ik oszt. 12 t. közül 10 t. 1 frt 42 krt, — a 8-ik oszt. 20 t. közül 19 t. 3 frt 67 krt, — összesen 28 frt 87 krt gyűjtöttek össze. Ezen összeghez járul: mult évi maradvány 48 kr. — időközi kamat 24 kr., — hátralék egyeseknél, melynek nagyobb része bizonyosan befoly 1 frt 28 kr., — végleges összeg 30 frt 87 kr.

A befolyt összeg következő jótékony ezélokra osztatott ki: 1. a gömörme gy ei ev. ref. egyházmegye papi s tanári gyámoldájának 10 frt, — 2. a kishonti ág. hitv. esperesség gyámintézetének 10 frt, — 3. a tanári nyugdíjalapnak 5 frt, — 4. a budapesti prot. árvaháznak 2 frt 50 kr., — a rozsnyói kerületi ev. árvaháznak 2 frt 50 kr., összesen 30 frt. Az ifjuság szerény anyagi erejéből szerény végleges eredmény éretett ugyan el, de biztat a remény, miszerint már az iskola falai között megszokván a tettekben nyilvánuló keresztyén szeretet gyakorlását, az életbe kilépve, kedvezőbb anyagi helyzetökben azt hathatósabban s készséggei teljesíteni erkölesi kötelességöknek fogják ismerni. Adja a kegyelem Istene, ne esalódjunk reményünkben!

Zachar Gusztáv, gyámintézeti elnök.

c) Ifjusági takarékpénztár.

Ezen üdvös intézmény 12 évi fennállása óta ez idén birt legnagyobb sikert felmutatni. Az évi betét 107 frt 46 $\frac{1}{2}$ krt tesz. Ezen szép eredményt növelte a kezelő ügyvivők lelkes buzgóságán kívül különösen azon körülmény, hogy az ifjusági gyámegyesület ez év-

ben gyűjtött filléreit szintén ezen takarékpénztári intézményünknel helyezte el. Az első betét napja volt szept. 14, az utolsó május 8 án. A legkisebb betét 3 kr., a legnagyobb 5 frt 46 kr. — Az 1-ső osztályból betett Raisz Dezső 1 frt 70 krt, Liszka Károly 5 frt 87 krt; a 2-ikből Okolicsányi János 2 frt 81 krt, Novek Béla 2 frt 50 krt, Széplaky Gyula 3 frtot, Szabó Elemér 5 frt 88 krt, Krémer Miksa 4 frt 24 krt, Markusz Miksa 1 frt 33 krt; az V-ikből Baksay Dezső 3 krt; a 6-ikből Farkas Gyula 1 frt 52 krt, Benyo Géza 5 frt 50 krt, Soós Béla 10 frt 20 krt, Dobsinszky Lajos 1 frt 97 krt, Juhász László 4 krt, Ranosztay György 1 frt 40 krt, Král Emil 1 frt 60 krt; a 7-ikből Gaál Gusztáv 81 krt, Soós Barna 9 frtot; a 8-ikből Glózer László 14 frtot; az ifjusági gyámegyesület 24 frt 85 $\frac{1}{2}$ krt. Ezen itt részletezett összegek nagyobbrészt az év végével néhány kr. kamattal ki is adattak. — Az intézmény ügybuzgó pénztárnoka volt Soós Lajos 7-ik, ellenőre pedig Soós Béla 6-ik osztályu tanuló.

Polnis János, ifj. tkp. elnök.

X.

Tápiintézet.

A tápiintézetbe a főgymnasium bármely rendes növendéke minden hitfelekezeti különbség nélkül vétetik föl, ha a kellő díjat fél-évenként előlegesen befizeti. Szegény sorsu, de szorgalmas és jó magaviseletű tanulók díjelengedésben is részesülhetnek, a mi azonban csak az ebédre terjedhet ki, ha ez iránt hiteles vagyontalansági és az előző tanévről jó eredményt feltüntető iskolai bizonyítvánnyal ellátott kérvényeiket a főgymnasiumi igazgatósághoz legkésőbb augusztus 15-éig beküldik. De hogy minél többen ily kedvezményben részesülhessenek, intézetünk évről-évre mindkét prot. felekezeti lelkes közönségünk s minden nemes tanügybaráthoz bizalommal fordul és pártfogását, áldozatkészségét a legőszintébb hálával fogadja. S öröndetes tény gyanánt megemlíthetjük, hogy intézetünk ezen eleven éltető forrása eddig még soha sem apadt ki. Mert nemesak városunk, megyénk, de hazánk legtávolabb eső vidékén is találkozik számos pártfogó, ki meleg rokonszenvét ezen egyetlen egyesült prot. főgymnasium iránt épen ezáltal mutatja ki, hogy jól szervezett tápiintézetét erejéhez képest segíyezi, gyámolítja.

Az ellátási díj egy teljes iskolai évre ebédért 26 frt, vacsoráért

16 forint és evőeszközök használatáért 40 kr., összesen tehát 42 frt 40 kr.

Ebédre kapnak a növendékek marhahuslevest, $\frac{1}{7}$ kgr. hust, külön főzeléket és $\frac{1}{4}$ kgr. naponta süttött fris kenyeret, vacsorára elegendő sűrű ételt és ismét fejenként $\frac{1}{2}$ kgr. kenyeret, ünnep- és vasárnapokon sült hust, ugyszintén egyszer vacsorára és hetenként kétszer túrósgaluskát.

A tápiintézetbe az idén 72 tanuló vétetett föl, éppen anyyi mint az előző évben. Ezek közül 68 ebédre és vacsorára, 4 pedig csupán ebédre járt. Ebéddijmentes volt 4 tanuló, 6 frtot fizetett 1, 8 frtot szintén 1, 10 frtot 3, 12 frtot 1, 14 frtot 3, 16 frtot 4, 18 frt 2 és 20 frtot szintén 2 és így 21 növendéknek 308 frt lett elengedve.

A mult 1885/6-ik tanévben kérvényezés alapján bejött 674 frt 15 kr., tápdíjából 2401 frt 10 kr. Elélmezésre kiadatott 2561 frt 93 kr., vegyes 521 frt 79 kr.

Az intézet jötevői közt megemlítendő a helybeli takarékpénztár és a gömörmegeyi nép- és iparbauk, az előbbi ugyanis 20 frttal, az utóbbi 10 frttal növelte alaptőkét. A kérvényezett összeghez nagyobb adománnyal járult: Rimaszombat városa 6 frt, Fornét Jenő törvényszéki elnök ur 5 frt, Senka Károly orvos ur Kassán 5 frt, Nyiregyháza városa 5 frt, báró Prónay Dezső egyetemes egyházi felügyelő ur 10 frt, Budapest főváros 5 frt., Sárkány József ur Kiskőrösön 5 frt és Solymossy László ur Lozson 5 frt. — Szentgyörgy napján a Mikloviss György-féle alapítvány folyó évi kamataiból és husvét első napján a tanári kar néhány buzgó tagja jószívűsége folytán lett megvendégelve a tápiintézeti ifjuság. — Kálmán János és József derék mészárosaink a marhahusnak kilóját a folyó árnál mindig 5 krral olcsóbban számították az intézetnek, ugyszintén Molnár János helybeli sütőmester a kenyérnek kilóját az egész éven át 10 kron szolgáltatva ki. — Mindazon lelkes jötevők, kik a szegényebb sorsu tanulók ezen valóban üdvös intézménye iránt szives áldozatkészségükkel annyi meleg részvétet tanusitanak, fogadják e helyütt is őszinte hálás köszönetünket!

Polnis János, tápiint. gondnok.

XI.

Tanári nyugdíjintézet.

Hatodfél éves fennállása óta zsenge intézményünk lassan bár, de évről-évre mégis mind jobban gyarapodik. E tanév végén már 2000 frt alaptőkét mutathatunk fel. A tőkének ezen gyarapodása nem egyedül a tanárok évi tagsági illetményéből, az iskolai pénztárnak hozzájárulása és a kamatokból. — hanem — Isternek legyen érte hála s az illetőknek iskolánk részéről szives elismerés és köszönet — kegyes adományokból is eredményeztetett. Ez év folyamán 64 frt 56 kr. folyt be e czimen. Eéen összeghez hozzájárultak: a helybeli takarékpénztár 50 frttal, a gömörmegyei ev. ref. egyház-megyei egyházai 2 frt 66 krral, Kispál Mihály kartarsuuk 1 drb es. k. arannyal, mely napi árfolyam szerint 5 frt 90 kron értékesítettett, az ifjusági gyámintézet 5 frttal, Raisz Marikovszky Emma asszony 1 frttal.

Midőn intézetünk szerény fejlődéséről a nyilvánosság előtt beszámolni s jöteveink iránt hálás köszönetünket kifejezni kedves kötelességünknek ismernők. — zsenge intézményünket a nagyérdemű közönség, a tisztelt szülék és intézetek szives jóakaró pártfogásába ajánlani bátorkodunk.

Zachar Gusztáv, nyugdíjintézeti pénzt.

XII.

A tanuló ifjuság névsora.

I. Osztály.

Ablonczy József	Duchon Sándor
Adám József	Eichmüller Géza
Angyal Dávid	15 Fövényesi Berta
Básty Lajos	Gelle Barna
5 Bettes Vilmos	Glauf Pál
Botta Pál	Glenczer Henrik
Csipka János	Heinrich Gyula
Czene Béla	20 Holics Béla
Czenzthe Pál	Honéczy Ödön
10 Czucker Gusztáv	Horváth Lajos
Dobsa Elemér	Hubay Béla
Dráskóczy Gábor	Hubay Kálmán

25 Járosi Mihály	Petrik László
Kálmán János	Pongo Mihály
Kehler Gyula	50 Pongo Zsigmond
Kohn László	Rábely Károly
Kondek Vilmos	Rábely Miklós
30 Koós Mihály	Raisz Dezső
Králik Frigyes	Rátvay Imre
Kuchta Dániel	55 Seidner Mór
Kudela Márton	Szabó József
Laghoffer Pál	Szabó Lajos
35 Lenkey László	Szakall Kálmán
Lévai József	Szijgyártó Gyula
Liszka Károly	60 Szlopovszki Károly
Majorosi Béla	Szobics Miksa
Manitza Rezső	Takács Dániel
40 Mersitz Géza	Tóth Berta
Mindszenti Szabó Kálmán	Vaszik Antal
Nessl Alajos	65 Vaiczik János
Neumann Mór	Vályi Sándor
Orech András	Volko Gyula
45 Péter Róbert	Weinfeld András
Pazar Gusztáv	Zatyko János
Perecz Béla	70 Ziman Ede

II. osztály.

Barányi Gusztáv	Okolicsányi János
Bárcei István	Osgyáni János
Báthory András	Révay Miklós
Bendik János	25 Schweitzer Arthur
5 Benedek József	Seres Barna
Bodor Dezső	Spanko Rudolf
Bodori József	Strajberger István
Braun Márton	Szabó Elemér
Bródi Henrik	30 Szabó Lajos
10 Dickman László	Széplaky Gyula
Hirtenstein Fülöp	Szkalitzki Gábor
Husek Gyula	Tóth Pál
Kálmán Géza	Török László
Keszler István	Törköly László
15 Komlósi Gyula	Vaiszada Dezső
Kovács László	Vinis Vilmos
Kremer Miksa	Zachar Gusztáv
Kuchta Gusztáv	
Lőrincz Károly	
20 Márkus Miksa	
Novek Béla	

Magántanuló:

Fáy Barna

III. Osztály.

Asztalos Kálmán	Kosztra János
Czenthe Zoltán	Krno Lodomér
Dobrik Berta	Lengyel Iván
Farkas Géza	Marsovszki Elemér
5 Hubay István	15 Puschman Frigyes
Hozelitz Gyula	Schweitzer Jenő
Hurray János	Szkalitzki Dezső
Hütter Adolf	Turnyi Akos
Katona István	Vincze István
10 Kieska Antal	20 Wiesinger Károly

IV. Osztály.

Ablonczy Pál	10 Kovács László
Alexy Gyula	Kudich Berta
Bazovszki Lajos	Pál Gyula
Böhmisch Pál	Plathy László
5 Dobrik Lajos	Ruszesin Béla
Groszman József	15 Schweizer Gyula
Hoselitz Arthur	Szmik Gyula
Kohn Miksa	Vinis Viktor
Kovács Lajos	Vitályos József

V. osztály.

Baksay Dezső	Kun László
Csapó János	15 Lovesányi Gyula
Csesznok Pál	Mersitz Lajos
Dávid Miksa	Percz Gyula
5 Fülel József	Pongo József
Glozer Rezső	Simko Aladár
Gölnitzki Gyula	20 Siráki Ede
Hajso Gusztáv	Szabó László
Holub Bohumil	Vasko László
10 Horváth Kálmán	
Jaczko Pál	
Király Mihály	
Klaesko József	

Magántanuló:
Hevessy Elemér

VI. osztály.

Benyo Géza	Juhász László
Demeter István	10 Nagy Molnár István
Deutsch Endre	Noga János
Dobsinszki Lajos	Ranosztay György
5 Farkas Gyula	Schmidt Sándor
Král Emil	Soós Béla
Hancok Leander	15 Szlávik Adám
Hreeska László	Szomor Dezső

VII. osztály.

Gaál Gusztáv	10 Tóth Béla
Kishonthy Akos	Varga István
Kovács István	Záborszky István
Prékopa Rezső	Magántanulók:
5 Radzo József	Braun Sándor
Schweitzer Armin megh.	Hevessy Péter
Soós Barna	Kaldrovics Gyula
Soós Lajos	Klein Simon
Széki Gyula	

VIII. Osztály.

Albert János	Nagy Dezső
Bargár Emil	Novomeszky Gusztáv
Benedek Lajos	Papszász Gyula
Benkovics Géza	Sándor Szilárd
5 Egli Ernő	15 Strájberger Ferencz
Glózer László	Tóth Kálmán
Hurray Emil	Tóth Lajos
Krno Milos	Uthy István
Lámer János	Vozáry Béla
10 Maklár Arpád	20 Zmeskall Barna

XIII.

A tanulók létszámának kimutatása az 1886/7. tanévről.

a) Vallásra nézve						b) Korra nézve											
Osztály	ev. reform.	ág. evang.	róm. kath.	Mózes vall.	összesen	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	összesen
	é v e s																
I.	23	25	15	7	70	4	29	20	14	3	—	—	—	—	—	—	70
II.	10	11	10	8	39	—	14	18	2	3	2	—	—	—	—	—	39
III.	6	7	5	2	20	—	—	2	8	3	6	1	—	—	—	—	20
IV.	6	6	2	4	18	—	—	1	8	6	2	1	—	—	—	—	18
V.	10	6	7	—	23	—	—	—	—	2	8	5	4	4	—	—	23
VI.	4	8	3	1	16	—	—	—	—	—	1	4	4	5	2	—	16
VII.	5	3	5	3	16	—	—	—	—	—	—	—	3	4	6	3	15
VIII.	9	5	6	—	20	—	—	—	—	—	—	—	1	8	6	5	20
Összesen	73	71	53	25	222	4	43	41	32	17	19	11	12	21	14	8	222

c) Honosságra nézve

Osztály	rimaszombati	gömörmegyei	borsodm.	nógrádm.	zólyom.	turóczm.	liptóm.	nyitra.	árvam.	szepes.	zemplén.	sáros.	abauj-tornam.	szabolcs.	heves.	más megyei	összesen
I.	20	31	2	5	1	—	—	—	—	5	—	1	—	1	—	4	70
II.	15	13	1	3	1	1	—	—	—	1	1	—	—	2	—	1	39
III.	4	7	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	3	20
IV.	3	5	2	4	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	18
V.	5	10	1	1	—	—	1	—	1	2	—	1	1	—	—	—	23
VI.	5	8	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	16
VII.	6	5	—	2	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	16
VIII.	1	11	1	1	1	1	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	20
Összesen	59	90	8	17	4	3	3	4	3	10	2	2	2	4	2	9	222

Osztály	d) Nyelvisméretre nézve				e) A szülők polg. állására nézve					
	magyarul	magyarul és nemetül	magyarul és főtül	magy. német. és főtül	őstermelő	iparos és kereskedő	magántulviselő	köztisztv.	szolga	összesen
I.	32	12	18	8	10	29	10	13	3	70
II.	22	5	8	4	5	18	5	9	2	39
III.	8	7	2	3	5	4	3	8	—	20
IV.	7	4	2	5	2	5	2	8	1	18
V.	12	6	4	1	5	6	3	9	—	23
VI.	6	3	5	2	4	2	2	5	3	16
VII.	6	3	4	3	2	4	4	4	2	16
VIII.	8	4	6	2	5	3	3	6	3	20
Összesen	101	44	49	28	38	71	32	67	14	222

XIV.

Figyelmeztetés.

1. A javító- és pótvizsgálatok a tanév megkezdése előtt aug. 28—30. napjain fognak megtartatni.

2. Igazgató lesz a jövő három éven át Zachar Gusztáv. A tanév szeptember 1-én veszi kezdetét.

3. Beiratások és felvételi vizsgák ideje szept. 1—4. napjai. Az 1876. július 28-án 12787. sz. a. kiadott vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletnek a beiratásra vonatkozó 12. pontja következő:

„Minden tanuló első felvételre személyesen és rendszerint atyja, anyja vagy gyámja, illetőleg azok valamely külön megbízottja kíséretében tartozik az igazgatóságnál jelentkezni. Azon szülők vagy gyámok, kik nem laknak az intézet helyén, gyermekek vagy gyámfiok felvételekor alkalmas helyettest kötelesek bemutatni, kire a házi felügyelet és nevelésre nézve kötelességüket és jogukat átruházzák, hogy a gondviselésére bizott tanulóra nézve az igazgatóság értesítését elfogadhassa. A szülők és gyámok e részben minden változtatást személyesen vagy írásban tartoznak bejelenteni az igazgatónál; ennek viszont joga és kötelessége van ott, hol alapos oknál fogva a gondviselést elégtelennek, vagy a befolyást épen károsnak tartja, megkövetelni, hogy e tekintetben czélszerű változás történjék.“

4. A középiskolai törvénynek az egész gymnasiumi ifjuságot valamint a szülőket közvetlenül, különösen illető része: 1883. t. cz. 1 fejezet.

10. §. Mind a gymnasium, mind a reáliskola első osztályába csak oly növendékek vétetnek fel, kik életök kilenczedik évét már betöltötték, és vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános népiskolától nyert bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mérvű képzettséggel bírnak.

11. §. Ugyanazon iskola egyik osztályából a következő felsőbb osztályba csak azon tanuló léphet, ki az elvégzett osztálybeli rendes tantárgyak mindegyikéből, nem számítva ide a szépirást és testgyakorlatot, legalább is elégséges osztályzatot nyert.

Azon tanulónak, ki egy tantárgyból kapott elégtelen osztályzatot, az intézet tanári testülete megengedheti, hogy amaz osztályzat kijavítása végett a következő iskolaév kezdetén vizsgálatot tessen. Aki két tantárgyból kapott elégtelen osztályzatot, az csak rendkívüli esetben a vallás- és közoktatásügyi miniszter, illetőleg a tanintézet felekezeti főhatósága engedélyével bocsátható javító vizsgálatra. A ki kettőnél több tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, az javító vizsgálatra semmi esetre sem bocsátható.

A javító, nemkülönben a pótvizsgálatot is rendszeren azon tanintézetnél kell a tanulónak letennie, melyben az elégtelen tanjegyet kapta és illetőleg a vizsgálatot elmulasztotta. Indokolt esetekben a vallás- és közoktatási miniszter, illetőleg az iskola felekezeti főhatósága megengedheti, hogy ezen vizsgálatok más tanintézetben tétessenek le.

Pótvizsgálatra azonban valamely tanuló csak akkor bocsátható, ha a vizsgálatról való elmaradását igazolja és ezt a tanárikar elégendő mértékig elfogadja. A tanári karnak megtagadó határozata ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszter, illetőleg a tanintézet felekezeti főhatóságához lehet folyamodni.

12. §. Nyilvános középiskolából a megfelelő ugyanazon nemű intézetbe átlépni kívánók előbbi intézetüktől nyert bizonyítvánnyal tartoznak igazolni, hogy a megelőző osztályt, minden rendes tantárgyból legalább is elégséges sikerrel végezték.

Más középiskolából jövő növendékek csak akkor vétetnek fel a következő osztályokba, ha az általuk elhagyott tanintézet bizonyítványával igazolják, hogy a közvetlenül előzőtt osztályban kielégítő sikerrel tanultak legalább is azon tantárgyakat, melyek rendes tantárgyak abban az intézetben, hova felvételt ni ohajtanak.

Azon tanulók, kik nyilvános gymnasiumból vagy polgári iskolából reáliskolába, ugyszintén, kik reáliskolából vagy polgári iskolából gymnasumba akarnak átmenni, kötelesek felvételi vizsgálatot tenni.

A felvételi vizsgálatot azon intézet tanári testülete tartja, melybe a tanuló fel akar vétetni s ugyanazon tanári testület határoz a felvétel felett is.

13. §. Egyik tanintézetből a másikba való átlépés rendszeren csak az év kezdetén történhetik. Évközben más tanintézetből jövő

tanuló a tanári testület határozata alapján, csak a változtatás okainak igazolása mellett vehető fel.

5. A tandíj 18 frt, melynek első fele a beiratáskor, másik fele pedig febr. 1-én befizetendő az igazgatónál. — Ugyancsak a beirásakor fizet minden tanuló az ifjusági könyvtár használatáért 50 krt, az iskolai bizonyítványért pedig 1 frt 15 krt.

6. A tápdíj szinte előleges félévi részletekben az intézeti gondnoknál fizetendő le.

7. Kik a tan- vagy tápdíjnak részben vagy egészben leendő elegedéseért ohajtanak folyamodni, kérvényeiket szülei adókönyvecskéjét mellékelve, augusztus 15-ik napjáig az igazgatónál adják be, azontul beadott folyamodások figyelembe nem vétetnek.

8. Minden nem protestans tanuló a vallástánból nyert előmenetelét igazolni tartozik, ellenkező esetben nem osztályozható, s így iskolai bizonyítványra nem számíthat. — A róm. kath. tanulók a rendes tandíjon kívül, a hitoktatásért 5 frtot fizetnek a köztandíjjal együtt az igazgatónál, szinte félévi részletekben előlegesen.

9. A fentemlitett díjak mindenike a tanépületben, az ezen czélra berendezett igazgatói irodában fizetendő.

10. Minden tanuló időszakonként jegyzőkönyvi kivonatot kap, mely a szülék vagy helyetteseik által aláírva az osztálytanárnak 30 nap alatt bemutatandó.